

# HLM19

Innkommne  
resolusjonsforslag

Høyres  
landsmøte

2019



## Innhold

ARBEIDSLIV OG NÆRINGS LIV .....	3
1. Havnæringene er fremtiden.....	3
2. Økt vekst i sjømatnæringen skal gi lokale ringvirkninger .....	4
3. Regional verdiskaping er avgjørende for vekst og velferd i hele landet.....	5
4. Ja til utvikling i nordområdene.....	7
5. Pelsdyrnæringa: En bærekraftig næring Norge har bruk for!.....	8
6. Full kompensasjon for pelsdyrbøndene .....	9
7. Bærekraftig bruk av Norges naturressurser gir grønn omstilling .....	10
8. Bærekraftig bruk av distriktenes naturressurser gir grønn omstilling .....	12
9. Vår velferd er avhengig av at vi står lenger i jobb .....	14
10. Foreldrepermisjon .....	15
UTENRIKS OG FORSVAR.....	16
11. Et trygt Norge i Nato .....	16
12. Et styrket norsk forsvar .....	16
13. Bedre totalforsvar og et styrket landforsvar .....	17
KOMMUNE OG FORVALTNING.....	18
14. Desentraliser de nye fylkeskommunale oppgavene.....	18
15. Kommunereformen må fortsette.....	19
HELSE OG OMSORG.....	20
16. Ungdom og rus.....	20
17. En bedre helsesektor i Møre og Romsdal.....	20
18. God kvinnehelse gir god folkehelse .....	22
19. Psykisk helse for barn og unge .....	23
20. Ungdomshelse for fremtiden .....	26
21. Leve hele livet .....	29
22. Vaksinerings på sykehjem .....	30
23. Organisert screening for brystkreft.....	30
ENERGI OG MILJØ .....	31
24. Konsekvenser av miljøtiltak – forbud mot nydyrking av myr.....	31
25. Skaff balanse i vernepolitikken.....	31
26. Blå optimisme for en grønnere verden .....	33

27. Bærekraftig bruk av distriktenes naturressurser gir grønn omstilling .....	38
TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON .....	40
28. Høyre krever full utbygging av E-39, Molde-Ålesund.....	40
29. Veiløsninger i nordre Nordland .....	41
30. Avgiftene må ned og kortbanenettet styrkes .....	41
31. Et grønnere transportsystem .....	42
32. De norske særreglene for fornyelse av førerkort er både ressurskrevende og hensiktsløse .....	44
33. Infrastruktur for nød og beredskapskommunikasjon må bedres .....	45
SKOLE, UTDANNING OG FORSKNING .....	46
34. Innsats for ungdom.....	46
35. Innsats for ungdom.....	47
36. SFO med kvalitet .....	49
ØKONOMI .....	50
37. Økonomiske rammer i en overgangsfase for alvorlig syke mennesker .....	50
JUSTIS OG BEREDSKAP .....	51
KULTUR OG FAMILIE .....	51
38. Bodø som europeisk kulturhovedstad .....	51
39. Et løft for vår felles kulturarv .....	51
40. Tungtvannskjelleren – Finansiering av et nasjonalt og internasjonalt museumsbygg.....	52
41. Norske barn må kunne svømme .....	53
42. Hvert barn er viktig – synkende fødselstall er en trussel for velferdssamfunnet 54	
43. Foreldrepermisjon .....	56
44. Nasjonal oppreisningsordning for barnevernsbarn .....	56
UTTALELSER.....	57
1. Fritak for formuesskatt for nystarta vekstberifter.....	57
2. Generasjonsperspektivet.....	58

# ARBEIDSLIV OG NÆRINGS LIV

## 1. Havnæringene er fremtiden

Havet har gjennom alle tider dannet grunnlag for nordmenns levebrød og verdiskapning. Dette vil vi bygge videre på også i fremtiden. God kunnskap om havet er en forutsetning for hvordan vi velger å forvalte denne viktige ressursen.

Havnæringene omfatter maritim- og marine næringer samt produksjon av energi. Tunge kompetansemiljø, lokale og globale selskaper og komplette klynger for innovasjon og nyskaping gir et godt grunnlag for det etablerte næringsliv, nyetableringer og viktige arbeidsplasser innenfor alle de blå næringene. Posisjonen som er opparbeidet er unik i norsk og internasjonal målestokk, og vi har et stort potensial for videre vekst på alle områder. Dette gjelder både Norge som en maritim nasjon, som en produsent av mat fra havet, og vår evne til å hente ut og produsere energi og mineralforekomster som havet byr på.

### Høyre mener:

- Legge til rette for fremtidsrettede løsninger som bidrar til at vi også i fremtiden blir sett på som en maritim og marin foregangsnasjon. At vi må vurdere kostnadsnivået for anløp i havner for å gjøre sjøtransport konkurransedyktig, og differensiere dette opp mot bærekraftige fremdriftssystemer og energiløsninger på skip og farkoster.
- At vi skal videreutvikle sjømatnæringen som sikrer at vi produserer bærekraftig mat for fremtiden
- At vi skal bygge opp omkring fiskeflåten, og sørge for at små og mellomstore aktører kan bidra lokalt til fangst, produksjon og lokal distribusjon av marine produkt
- At vi gjennom FOU skal øke vår kompetanse og kunnskap til ytterligere verdiskapning innen marine proteiner
- At vi skal utforske og gjøre oss nytte av mineraler som finnes under havbunnen
- At vi skal utnytte energikildene havet gir, både under havbunnen, i havet og over havoverflaten
- At det tilrettelegges for infrastruktur som muliggjør person- og gods transport langs sjøveien med utslippsfrie båter. Dette omfatter både landstrøm, ladestrøm, hydrogen og LNG.

- Arbeide for bedre støtteordninger nasjonalt som kan redusere kostnadsforskjellene mellom sjø- og veitransport, slik at mer gods kan fraktes sjøveien.
- Bidra til bærekraftige hurtigbåter med krav om skipsmateriell basert på 0- og lavutslippsteknologi, som batteri, hydrogen og LNG
- Arbeide for å legge til rette for etablering av et rutetilbud for hurtiggående el.båter på korte strekninger
- Arbeide for elektrifisering av de større cruisehavnene, med økt støtte fra ENOVA
- Arbeide for økt statlig støtte til omlegging av fylkesveiferjer til 0- og lavutslipp
- At god forvaltning av havet også innebærer rene hav. Vi må ta vårt ansvar både for opprydding av plast i havet, bidra til at ny plast ikke blir tilført havet, og at vi gjennom forskning, utvikling og pilotering av maritim næring bidrar til en sjøtransport som på sikt er utslippsfri

**Vestland Høgre**

## **2. Økt vekst i sjømatnæringen skal gi lokale ringvirkninger**

Sjømatnæringen er landets nest største eksportnæring og eksporterte i 2018 for om lag 100 milliarder kroner. Det bidrar til å skape store verdier og mange lokale arbeidsplasser rundt om i landet. Fremtidsutsiktene er gode, og på sikt kan sjømatnæringen bli Norges viktigste eksportnæring om forholdene legges godt til rette for det. Bærekraftig vekst er viktig, og derfor må regjeringens ordning med utviklingskonsesjoner styrkes og videreføres for å sikre mer bærekraft og innovasjon i næringen.

Norsk sjømat har en viktig rolle i arbeidet med å nå FNs bærekraftsmål. I 2018 bidro norsk sjømat daglig med 37 millioner måltider. Våre naturgitte fortrinn, ansvarlige forvaltning og avanserte produksjon gjør at norsk sjømat og teknologi kan mette stadig flere og dekke den voksende globale etterspørselen for høyverdige proteiner produsert med et lavt CO<sub>2</sub>-avtrykk. En raskt økende global befolkning har behov for sunn, trygg og klimavennlig mat.

Nord-Norge har levd av havet i generasjoner, og vi lever i en av verdens viktigste sjømatregioner. En fortsatt vekst i sjømatnæringen må gå sammen med tradisjonelle fiskerier, slik at Troms og Finnmark blir helt sentral i utviklingen av de marine næringene fremover. For Høyre er det viktig at veksten i sjømatnæringen bidrar til lokal verdiskaping i form av lokale arbeidsplasser og inntekter. Prognosene om en dobling av verdiskapingen frem mot 2030 må også bety økte ringvirkninger lokalt.

Om sjømatnæringen skal fortsette veksten, må det gjøres på en bærekraftig måte der utfordringer knyttet til lakselus og rømming løses. Det utvikles ny teknologi som gjør våre naturgitte fortrinn mindre fremtredende. Havbaserte løsninger og landbasert oppdrett vil øke den internasjonale konkurransen. Høyre vil derfor ikke pålegge næringen særskatter som svekker Norge i den globale konkurransen.

Høyre vil advare mot at det innføres nye skatter og avgifter på norske bedrifter. For Nord-Norge vil det være svært uheldig om sjømatnæringen påføres en særskatt, en såkalt grunnrenteskatt, som nå utredes av et offentlig utvalg. Det er videre svært uheldig at Norge som eneste land i OECD opprettholder en særskilt formueskatt på arbeidende kapitel og minsker handlingsrommet for nye investeringer og svekker vårt næringsliv. Det er ikke riktig at eiere langs kysten må ta ut ekstra utbytte for å betale skatt. Høyre vil fortsette å legge til rette for et aktivt lokalt eierskap i sjømatnæringen.

Høyre er fornøyd med at regjeringen har opprettet Havbruksfondet. I 2018 kom den første store utbetalingen fra havbruksfondet til norske fylker og kommuner. I alt 2,9 milliarder kroner ble utbetalt. Høyre mener Havbruksfondet må videreføres og sikre at fremtidig vekst gir en stabil og årlig utbetaling til de kommunene og fylkene som legger til rette for næringen. Alternativet er en statlig særskatt som i realiteten innebærer en massiv overføring av verdier fra kystens næringsliv til statskassen.

#### **Høyre vil:**

- Sikre en videre sterk og bærekraftig vekst i havbruksnæringen.
- Sikre kystkommunene stabile inntekter fra havbruksnæringen ved å videreutvikle Havbruksfondet.
- Si nei til grunnrentebeskatning som bidrar til å tappe kysten og distriktene for kapital.
- Sørge for at vi har en lønnsom fiskeflåte med en struktur som sikrer landinger til fiskeindustrien i Troms og Finnmark.
- Utvikle Universitet i Tromsø som nasjonalt kunnskapssenter for de marine næringer.
- Gjennom regionreformen bidra til at fylkeskommunen kan tilby en forenkling i havbruksforvaltningen.
- Sikre at norsk sjømat bidrar til å realisere FNs bærekraftsmål

**Troms og Finnmark Høyre**

### **3. Regional verdiskaping er avgjørende for vekst og velferd i hele landet**

Den økonomiske verdiskapingen i de norske bedriftene er avgjørende for vekst, velferd og verdiskaping i hele landet. Verdierne må skapes før de fordeles. Fordelingspolitikk uten

verdiskaping gir ikke noe til fordeling, og vil i neste omgang gjøre det vanskeligere å sikre viktige offentlig offentlige velferdsordninger som skole, helsevesen og eldreomsorg. En videreføring og forsterking av regjeringens politikk for verdiskaping bør derfor ha høyeste prioritet i årene fremover.

Havbruk er, og vil bli en av de viktigste næringene i fremtidens Norge. Næringen skaper mange lokale arbeidsplasser og store lokale ringvirkninger. De siste ti årene er eksporten fra sjømatnæringen mer enn doblet, og eksporten kan dobles igjen mot 2030. Dette gir flere arbeidsplasser og økte ringvirkninger lokalt.

Norsk sjømat har en viktig rolle i arbeidet med å nå FNs bærekraftsmål. I 2018 bidro norsk sjømat daglig med 37 millioner måltider. Våre naturgitte fortrinn, ansvarlige forvaltning og avanserte produksjon gjør at norsk fisk og teknologi kan mette stadig flere mager og dekke den voksende globale etterspørselen for høyverdige proteiner produsert med et lavt CO2-avtrykk.

Skal havbruksnæringen dobles, forutsetter dette et blått taktskifte. Det må legges til rette for en videre bærekraftig vekst der næringens utfordringer knyttet til lakselus og rømming løses. Samtidig utvikles det nå nye teknologier som gjør våre naturgitte fortrinn innen havbruk mindre fremtredende. Havbaserte løsninger og landbasert oppdrett vil øke den internasjonale konkurransen. Høyre vil derfor ikke pålegge næringen særskatter som svekker Norge i den globale konkurransen.

### **Uheldig særskatt på norsk verdiskaping**

Norge som nasjon er avhengig av private bedrifter, gründere og investorer for å kunne hevde seg i den internasjonale konkurransen. Det er derfor desto mer uheldig at Norge som eneste land i OECD opprettholder en særskilt formuesskatt på arbeidende kapital på egne innbyggere. Dette gir mindre rom for investeringer og svekker vårt næringsliv.

Det er viktig for verdiskapingen i Trøndelag at vi har bedrifter med hovedkontor og beslutningsmyndighet i regionen. Denne kategorien av bedrifter vil ofte bidra til større verdiskaping og aktivitet i sitt eget geografiske nærområde, slik andre lands bedrifter og eiere gjerne gjør på de stedene hvor de har sine hovedkontor og sitt eierskap.

Skatten på norsk eierskap bidrar til å forhindre vekst, utvikling og ønsket omstrukturering i norsk næringsliv, noe også Kapitaltilgangsutvalget påpeker. Den fører også til at store industrielle formuer og styringen av disse flyttes ut av landet.

### **Nei til nye skatter på norsk sjømatproduksjon**

Høyre vil advare mot at det innføres nye skatter og avgifter på norske bedrifter. For en region som Trøndelag vil det f.eks. være svært uheldig om havbruksnæringen påføres en særskatt, en såkalt grunnrenteskatt, som nå utredes av et offentlig utvalg. Hvis vi bruker Trøndelag som eksempel vil det bli en av regionene som vil bli hardest rammet av en slik særskatt. I denne regionen er havbruk med sine ca. 14 000 ansatte den neste største verdiskapende næringen, basert på lønninger, skatter, finanskostnader og årsresultat. Den er også Trøndelags største eksportnæring, og verdiskapingen er regionalt beregnet til 12 milliarder kroner. Den gir store ringvirkninger til trønderske leverandørbedrifter og forskningsinstitusjoner, og bidrar med milliarder i skatteinntekter som går til sykehjem,

skoler, kultur og andre viktige offentlige formål. 6 av de 20 største verdiskapende bedriftene i Trøndelag er helt eller delvis involvert i laksenæringen.

Havbruk er en av de få næringene hvor Norge har en ledende posisjon globalt, både i produksjon, forskning og teknologisk utvikling. Norge har i noen år hatt stor fordel av høye laksepriser og gunstig valutakurs. Men flere ganger i sin korte historie har denne konkurranseutsatte næringen vært utsatt for store tilbakeslag og mange konkurser på grunn av lave laksepriser og importbegrensninger i viktige markeder. Det siste en slik næring trenger er nye skatter som inndrar overskudd til statskassen, i stedet for å gjøre næringen mer robust i møte med en tøff konkurranse fra bl.a. landbasert oppdrett i USA og andre land. Fordi havbruksnæringen stort sett er eid av investorer og gründere bosatt langs norskekysten, vil dessuten denne næringen rammes dobbelt hardt av en ny selskapskatt. Det skyldes at de også må betale den særnorske formuesskatten på eierskap. For å betale denne skatten må de ta ekstra utbytte, som de også må beskatte. Høyre vil fortsette å legge til rette for et aktivt lokalt eierskap i havbruksnæringen.

#### **Høyre vil:**

- Sikre en sterk og bærekraftig vekst i havbruksnæringen
- Sikre kystkommunene stabile inntekter fra havbruksnæringen ved å videreutvikle Havbruksfondet
- Si nei til grunnrentebeskatning som bidrar til å tappe kysten og distriktene for kapital
- Sikre at norsk sjømat bidrar til å realisere FNs bærekraftsmål

**Trøndelag Høyre  
Nordland Høyre**

## **4. Ja til utvikling i nordområdene**

Nordområdene gir store utviklingsmuligheter med betydning for hele landet. Norges havområder er mange ganger større en landarealet, og utgjør en betydelig ressurs og verdi for landets vekst og utvikling. Om lag 80 prosent av Norges havarealer ligger nord for polarsirkelen. Nordland og Andøya har et unikt kompetansemiljø innen høyteknologi og space.

Høyre skal føre en kunnskaps- og forskningsbasert klima- og miljøpolitikk som tar vare på naturmangfoldet, naturressursene og som når målene i Paris-avtalen. Det er det viktigste løftet vi kan gi til neste generasjon.

Sjømatnæringen har et stort vekstpotensial. Vi forsker også på nye havnæringer, som Norge har lang tradisjon for å drive forsvarlig og bærekraftig ressursforvaltning og næringsvirksomhet på. Våre veivalg for framtidig utvikling i nord skal legge til rette for økt aktivitet innenfor miljømessig forsvarlige rammer.

Havområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja er av de mest unike, riksrike og verdifulle områdene Norge har, og må forvaltes med klokskap for de kommende



generasjoner. Høyre setter sin stolthet på å være kunnskapspartiet, lytte til faglige råd og føre kunnskapsbasert politikk. Vi kan da heller ikke se bort ifra advarslene fra fagmiljøer innen klima og miljø.

Det er mulig å kombinere hensynet til klima- og miljøhensyn med gode rammebetingelser for norsk petroleumsvirksomhet i tiden fremover. Norge har store arealer for utvinning av petroleum, som Høyre er positiv til å drifte og utvikle. Høyre mener det finnes argumenter for hvorfor norsk gass kan være en del av klimaløsningen. Det er også mulig å argumentere for hvorfor petroleumsnæringen skal få tilgang til nye letearealer.

#### **Høyre vil:**

- Satse sterkt på fornybare ressurser, maritime og marine næringer, bioprospektering og mineralutvinning på havbunnen i nordområdene
- Satse på fornybare og grønne næringer som fiskeri, havbruk, havvind, mineralutvinning og marin biomasseproduksjon.
- Bruke områdene i LoVeSe som Norges beste eksempel både nasjonalt og internasjonalt på hvordan bygge en sjømat og marin næring på ypperste kvalitet og bærekraft.
- Det etableres et nasjonalt dronesenter på Andøya.
- Det etableres et internasjonalt satelittoppskytingsfelt for småsatellitter på Andøy.

**Nordland Høyre**

## **5. Pelsdyrnæringa: En bærekraftig næring Norge har bruk for!**

Høyre støtter en rettslig prøving av vedtaket om å legge ned pelsdyrnæringa. Vi mener saken stiller noen alvorlige prinsipielle spørsmål om hva som skal til for å legge ned en lovlig næring i Norge.

Grunnloven slår fast at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring. Det er derfor viktig å få en avklaring på hva slags vern den enkelte næringsdrivende har mot vilkårlig maktutøvelse.

Høyre mener pelsdyrnæringa er en seriøs og bærekraftig næring som Norge har bruk for. Dette er en bransje som går av seg selv, helt uten subsidier, og som står for noe sånt som 500 arbeidsplasser og 300 millioner i årlige inntekter til staten.

Det er heller ingen del av landbruket som er gjenstand for så hyppige kontroller som pelsdyrnæringa. Over 80 prosent av alle pelsdyrgårder blir kontrollert hvert år, mot ca 10 prosent i resten av landbruket. Den store majoriteten av kontrollene er uanmeldte. Likevel finnes det ikke flere avvik på pelsdyrgårder enn i annet dyrehold. Det er all grunn

til å hevde at norsk pelsdyrnæring er i front når det gjelder dyrevelferd, snarere enn det motsatte.

Det er stor etterspørsel etter pels internasjonalt. Det vil det være uavhengig av produksjon i Norge eller ikke, men utenfor Norges grenser har dyrehelse blitt et varemerke for norsk pels. Næringen har også nylig lagt frem tall som viser at 99,8 prosent av pelsdyrene i norske pelsdyrgårder er uten skade.

Stortinget vedtok senest i 2017, etter en bred offentlig debatt, at pelsdyrnæringen ikke skulle avvikles men få fortsette under strengere krav. Etter dette har pelsdyrbøndene gjort store investeringer for å møte disse kravene, med en berettiget forventning om en bærekraftig fremtid fra landets lovgivende organ som investeringsgrunnlag. Når dette omgjøres i en politisk hestehandel, er det verdt å stille spørsmål ved om dette ivaretar den forutsigbarheten som grunnloven bør garantere den enkelte næringsdrivende i Norge.

Høyre mener derfor at:

- Vedtaket i Jeløya-plattformen om nedleggelse av pelsdyrnæringa bør omgjøres.
- Pelsdyrbøndenes søksmål mot staten er viktig og berettiget for å teste ut det rettslige vernet den enkelte næringsdrivende har i Norge.
- At erstatning, i tilfelle nedleggelsen blir opprettholdt, må tilsvare de reelle kostnadene ved et næringsforbud. Næringsutøvere må holdes skadesløse.

**Innlandet Høyre**

## **6. Full kompensasjon for pelsdyrbøndene**

Pelsdyrproduksjonen er den eneste produksjonsgreina i norsk landbruk som har klart seg i et internasjonalt marked uten offentlige tilskudd. Det er en av næringene i norsk landbruk med høyest vektlegging av dyrevelferd og med et veldig strengt kontrollregime. Høyre er derfor uenig i forbudet mot pelsdyrproduksjon i Norge.

Pelsdyroppdretterne er lovet midler til omstilling. Som de fleste næringsdrivende har brorparten av pelsdyrprodusentene gjeld knyttet til driftsapparatet sitt. Halvparten av gårdene er så små at det er vanskelig å skape en alternativ produksjon. Det er nærliggende å tro at de fleste pelsdyrbøndene – ut fra deres kompetanse og interesse – ønsker å starte opp med annen husdyrproduksjon. Å bygge opp et nytt produksjonsapparat er dyrt. At det i dag i tillegg er overproduksjon i alle husdyrproduksjoner i Norge, gjør det mer krevende. I sentrale strøk kan det være mulig å finne alternativt arbeid utenfor gården. Selv om en finner annen jobb, vil gjeldsbyrden være så stor at det med vanlig lønnsinntekt kan bli vanskelig å betjene gjelden.

Høyre mener at kompensasjonsordningen må innrettes bedre, slik at bønder ikke sitter igjen med gjeld fra en virksomhet som Stortinget har vedtatt nedlagt. Det må gis

kompensasjon for reelle avviklingskostnader. Erstatningen må ta hensyn til landbrukseiendommens verdi og muligheter, samt kostnader knyttet til alternativ produksjon etter avvikling. Det bør tilbys avviklingsordninger for tilgrensede leverandørvirksomhet.

Rogaland Høyre

## 7. Bærekraftig bruk av Norges naturressurser gir grønn omstilling

I 2016 ble lokaldemokratiet grunnlovsfestet. Omsatt i handling betyr dette styrking av det lokale selvstyret og den lokale forvaltningen av naturressursene. Utfordringen med statlige føringer, regionale planer og statlig inngripen i naturressursforvaltningen er allikevel omseggripende og hemmende for lokal næringsutvikling som grunnlag for sysselsetting og bosetting, også utenfor de store byene.

Fremtidens velferd er avhengig av et næringsliv som skaper grønne verdier. Dette blir ekstra viktig når oljeinntektene avtar og det blir flere eldre i befolkningen. I Distrikts-Norge har vi store naturressurser som gir grunnlag for grønn verdiskaping, livskraftige lokalsamfunn og nasjonal vekst. Norge har viktig kompetanse i lokalsamfunnene som har forvaltet naturressursene gjennom generasjoner og gitt grunnlag for det unike natur- og kulturlandskapet.

Distrikts-kommunene – og Norge – har to hovedutfordringer. Den ene er avfolking – det mest alvorlige, negative utviklingstrekket. Den andre er attgroing og tap av naturmangfold. Den beste motkraften mot disse drivkreftene er å stimulere til større menneskelig aktivitet! Og da må aktiviteten knyttes til distrikts-Norges fortrinn, store og verdifulle arealer som hele befolkningen nyter godt av og som er et særpreg for Norge. Utmarksbeite og bruk av naturressursene som husdyrfôr er et av de viktigste eksempler på slike aktiviteter, og hyttebygging er et annet.

De næringene som genererer størsteparten av inntektene til statskassa – fornybar energi, olje-gass, mineralnæring, havbruk, shipping, fiskeri, landbruk, skog, reiseliv og det særnorske hyttefenomenet er naturressursbaserte næringer som har sin basis i distrikts-Norge. Verdiskapingen i disse næringene er bærebjelken for velferden i Norge. Derfor er en politikk som er bra for distriktene bra for hele Norge. Bosetting i hele landet er svært viktig av beredskapsmessige hensyn. Attraktivitet er sentralt skal vi klare å opprettholde bosetting og sikre rekruttering av arbeidskraft til de viktige distriktsnæringene. En viktig forutsetning for attraktivitet er et tilstrekkelig armslag i arealpolitikken slik at man kan ta mulighetene i bruk, ikke statlig overformynderi.

Utviklingen av fritidsboliger og deltidssinnbyggerne er en særs viktig vekstfaktor i store deler av distrikts-Norge og forener by og land. De ca. 500.000 fritidsboliger i Norge er viktigste motkraft til sentralisering og fremmedgjøring mellom bygd og by – og er et alternativ til økt flytrafikk og CO<sub>2</sub>-utslipp. Fritidsboligene dekker i dag 0,14% av fastlands-Norges areal og videre utvikling er grunnlag for lokal verdiskaping innen bygg- og anlegg, handel og service, reiseliv og turisme og annen tjenesteproduksjon. Det er her ressursgrunnlaget for SMB ligger både i fjellet og langs kysten. Det er et stort

handlingsrom i hele distrikts-Norge for ivaretagelse av våre naturverdier i samspill med en forsvarlig utnyttelse av den samme naturen.

Borgerlig, grunnleggende ideologi om at politikk skal vokse nedenfra, troen på og tilliten til enkeltmennesker og lokalsamfunns evne til å forvalte og ta ansvar, må være en grunnpilar i borgerlig regjerings politikk.

#### **Høyre mener:**

- At statlig initierte hindringer for lokal, naturressursbasert næringsutvikling må reduseres betydelig.
- At bruken av regionale planer er en av de største utfordringer for kommunene som primær planmyndighet.
- At kommunene som primær planmyndighet i tråd med planlovens samordningskrav, skal involveres i arbeid med statlige og regionale planer, retningslinjer og veiledninger som direkte eller indirekte virker inn på det lokale handlingsrommet.
- At vurdering av behovet for regionale planer mot hytteutbygging – slik det er nevnt i forbindelse med handlingsplan for friluftslivet av 24.juli 2018 og i Granavolden-plattformen: skal gjøres i samarbeid med berørte lokalsamfunn – kommunene!
- At i arbeidet med suppleringsvern til dagens verneområder som fylkesmennene er bedt om å komme med innspill til, må berørte lokalsamfunn – kommunene – involveres!
- At revitalisering av INON-lignende vernetiltak, ved å legge begrensninger på tiltak/aktivitet i «bufferoner» utenfor verneområder ikke har noen politisk forankring.
- At innsigelsesinstituttet må ha karakter av kontrollinstans og begrenses, og at lokalt skjønn skal veie tyngst.
- At det er for ensidig fokus på skogvern og forbudslinje (gran) samt manglende interesse for å se på skogen som vesentlig ressurs i klimapolitikken. 10%-målet kan enkelt nås ved frivillig vern av de skogarealene som uansett ikke er tilgjengelig for ordinær skogsdrift.
- At det er et grunnleggende prinsipp at båndlegging av lokale verdier og hindringer for privat og lokal næringsutvikling kompenseres slik at berørte ikke lider tap.
- At lokalsamfunn som legger naturressurser til grunn for verdiskaping og energiproduksjon får andel av de verdier dette skaper.

- At byggegrenser, også i strandsoner langs kysten, må differensieres og tilpasses lokale forhold, og i større grad avgjøres av kommune, og innskrenke muligheten til statlig og fylkeskommunal overprøving av lokale vedtak i slike saker.
- Sørge for bedre samordning mellom de ulike sektormyndighetene for å korte ned saksbehandlingstid og fjerne unødvendige hindre for næringsutvikling.

Innlandet Høyre

## 8. Bærekraftig bruk av distriktenes naturressurser gir grønn omstilling

I 2016 ble lokaldemokratiet grunnlovsfestet. Omsatt i handling skal dette bety styrking av det lokale selvstyret og den lokale forvaltningen av naturressursene. Utfordringen med statlige føringer, regionale planer og statlig inngripen i naturressursforvaltningen er allikevel omseggripende og hemmende for lokal næringsutvikling som grunnlag for sysselsetting og bosetting, også utenfor de store byene.

Fremtidens velferd er avhengig av et næringsliv som skaper grønne verdier. Dette blir ekstra viktig når oljeinntektene avtar og det blir flere eldre i befolkningen. I Distrikts-Norge har vi store naturressurser som gir grunnlag for grønn verdiskaping, livskraftige lokalsamfunn og nasjonal vekst. Norge har viktig kompetanse i lokalsamfunnene som har forvaltet naturressursene gjennom generasjoner og gitt grunnlag for det unike natur- og kulturlandskapet.

Distriktskommunene – og Norge – har to hovedutfordringer. Den ene er avfolking, det mest alvorlige, negative utviklingstrekket. Den andre er gjengroing og tap av naturmangfold. Den beste motkraften mot disse drivkreftene er å stimulere til større menneskelig aktivitet. Da må aktiviteten knyttes til distrikts-Norges fortrinn, store og verdifulle arealer som hele befolkningen nyter godt av og som er et særpreg for Norge. Utmarksbeite og bruk av naturressursene som husdyrfôr er et av de viktigste eksempler på slike aktiviteter, hyttebygging er et annet.

De næringene som genererer størsteparten av inntektene til statskassa, fornybar energi, olje og gass, mineralnæring, havbruk, shipping, fiskeri, landbruk, skog, reiseliv og det særnorske hyttefenomenet, er naturressursbaserte næringer som har sin basis i distrikts-Norge. Verdiskapingen i disse næringene er bærebjelken for velferden i Norge. Derfor er en politikk som er bra for distriktene bra for hele Norge. Bosetting i hele landet er svært viktig av beredskapsmessige hensyn. Attraktivitet er sentralt, skal vi klare å opprettholde bosetting og sikre rekruttering av arbeidskraft til de viktige distriktsnæringene. En viktig forutsetning for attraktivitet er et tilstrekkelig armslag i arealpolitikken, slik at man kan ta mulighetene i bruk, ikke statlig overformynderi.

Borgerlig ideologi om at politikk skal vokse nedenfra, troen på og tilliten til enkeltmennesker og lokalsamfunns evne til å forvalte og ta ansvar, må være en grunnpilar i en borgerlig regjerings politikk.

### Høyre mener:

- At statlig initierte hindringer for lokal, naturressursbasert næringsutvikling må reduseres betydelig.
- At bruken av regionale planer er en av de største utfordringer for kommunene som primær planmyndighet.
- At kommunene som primær planmyndighet i tråd med planlovens samordningskrav, skal involveres i arbeid med statlige og regionale planer, retningslinjer og veiledninger som direkte eller indirekte virker inn på det lokale handlingsrommet.
- At vurdering av behovet for regionale planer mot hytteutbygging – slik det er nevnt i forbindelse med handlingsplan for friluftslivet av 24. juli 2018 og i Granavolden-plattformen - skal gjøres i samarbeid med berørte lokalsamfunn, kommunene.
- At i arbeidet med suppleringsvern til dagens verneområder som fylkesmennene er bedt om å komme med innspill til, må berørte lokalsamfunn – kommunene – involveres.
- At revitalisering av INON-lignende vernetiltak, ved å legge begrensninger på tiltak/aktivitet i «bufferoner» utenfor verneområder, ikke har noen politisk forankring.
- At innsigelsesinstituttet må ha karakter av kontrollinstans og begrenses, og at lokalt skjønn skal veie tyngst.
- At regionale rovviltnemnders skjønnsbaserte vedtak ikke skal overstyres av departementet.
- At det er for ensidig fokus på skogvern og forbudslinje (gran), samt manglende interesse for å se på skogen som vesentlig ressurs i klimapolitikken. 10%-målet kan enkelt nås ved frivillig vern av de skogarealene som uansett ikke er tilgjengelig for ordinær skogsdrift.
- At et generelt forbud mot dyrking av myr differensieres. Forbud mot dyrking av djup myr gir en klimamessig stor gevinst, mens effekten av omgraving/ dyrking av grunn myr er på kort og lang sikt svært usikker. Konsekvenser for deler av gartneri industrien og deler av landbruket med knapphet på dyrkbart areal er betydelig negativ ved et generelt forbud.
- At det er et grunnleggende prinsipp at båndlegging av lokale verdier og hindringer for privat og lokal næringsutvikling kompenseres slik at berørte ikke lider tap.

- At lokalsamfunn som legger naturressurser til grunn for verdiskaping og energiproduksjon får andel av de verdier dette skaper.
- At byggegrenser, også i strandsoner langs kysten, må differensieres og tilpasses lokale forhold, og i større grad avgjøres av kommune, og innskrenke muligheten til statlig og fylkeskommunal overprøving av lokale vedtak i slike saker.
- Sørge for bedre samordning mellom de ulike sektormyndighetene for å korte ned saksbehandlingstid og fjerne unødvendige hindre for næringsutvikling.

**Trøndelag Høyre  
Innlandet Høyre  
Vestland Høgre**

## 9. Vår velferd er avhengig av at vi står lenger i jobb

SSBs framskrivninger viser at mens det i 1950 var ca. en alderspensjonist for hver 8. innbygger i yrkesaktiv alder, har dette nå sunket til 1 for hver 4. yrkesaktiv, og vil ifølge SSBs prognoser i 2060 ligge på mellom 1 pr. 2,5 og 1 pr. 1.7. Utviklingen gjør at det stilles spørsmålstegn ved om det i årene fremover vil være mulig å opprettholde nivået på pensjonsutbetalingene. I tillegg økes skattebyrden på yngre arbeidstakere når andelen alderspensjonister øker.

Denne utviklingen kan møtes med flere tiltak, men for det politiske systemet er et av de enkleste å sørge for at vi har et lov- og regelverk som ikke legger hindringer i veien for at arbeidstakere som ønsker å stå i jobb lenger, kan gjøre det. I dag sier loven at arbeidstakere kan sies opp uten annen grunn enn alder over 72 år. Mange tariffavtaler har samme begrensning for de som fyller 70. Både eldre og yngre arbeidstakere har en felles interesse av at lovverket legger til rette for at arbeidstakere i alle fall kan stå i arbeid frem til fylte 75 år. Eldre må få samme rettigheter til sykepenger og samme mulighet til å opparbeide pensjonsrettigheter etter fylte 67 år.

Endringer i bransjer og enkeltbedrifter fører til at både eldre og yngre arbeidstakere noen ganger må skifte jobb. Det finnes omfattende forskning som viser at myten om at eldre arbeidstakere er mindre omstillingsdyktige, har dårligere evne til å lære nye ting, er mindre produktive og dyrere i drift, ikke stemmer. Eldre arbeidstakere har også lavt fravær. Norsk seniorpolitisk barometer viser likevel at jobbsøkere defineres som «eldre» når de er blitt 55 år. Da blir de mindre attraktive for arbeidsgiverne og blir i mindre grad innkalt til intervju.

Høyre ber om at myndighetene må utforme tiltak som gjør at samfunnet ikke går glipp av den kompetansen og arbeidskraften som seniorene representerer. Dette kan gjøres både ved lov- og regelendringer og aktivt rettede tiltak som gjør det enklere for eldre både å stå i jobb og fornye tilknytningen til yrkeslivet.

Det er et skritt i riktig retning når det i den politiske plattform for den borgerlige flertallsregjeringen sies at man vil arbeide for at aldersgrensen i offentlig sektor heves til 72, den samme som i arbeidsmiljøloven.

Høyre ber Regjeringen om å gjennomgå alle særaldersgrenser for å vurdere om de fremdeles er hensiktsmessige.

Videre ber vi om at arbeidet mot aldersdiskriminering også kartlegger hvilke forhold som gjør seg gjeldende når arbeidsgivere kvier seg for å ansette arbeidssøkere over 55 år. Forskning har vist at denne aldersgruppen er en stabil og velfungerende arbeidskraft og skulle derfor være attraktiv.

**Senior Høyres Landsforbund**

## **10. Foreldrepermisjon**

Foreldrepermisjonen har vært gjenstand for flere politiske endringer de siste årene. Da Høyre og Fremskrittspartiet kom til makten i 2013 ble fedrekvoten redusert fra 14 til 10 uker for å sikre en større frihet for familiene til selv å disponere permisjonstiden. Høyre er tilhengere av å beholde en fedrekvote for å sikre at også far har rett til samvær med sitt barn, men mener lengden på denne ordningen alltid må veies opp mot mor og barns helsemessige behov.

Regjeringen har besluttet å tredele foreldrepermisjonen ved å tildele 15 uker til hver av foreldrene mens 16 uker er til fri fordeling. Denne endringen trådte i kraft 1. juli 2018. Hvis mor tar ut sin del og i tillegg hele fellesperioden på 16 uker får hun dermed ca sju måneder permisjon ved 100 prosent dekningsgrad

Helsedirektoratet og Jordmorforbundet er begge tydelig på at mor må ha minst åtte måneder permisjon for å amme etter anbefalingene. Vi ser samtidig en utvikling i at stadig flere kvinner tar ulønnet permisjon utover de 7 månedene de har i dag. Det er alvorlig dersom de nye permisjonsreglene gjør at kvinner ser seg nødt til å ta ulønnet permisjon for å følge de helsefaglige rådene Helsedirektoratet og Jordmorforbundet gir. Høyre mener derfor regjeringen må revurdere tredelingen av permisjonen slik at hensynet til mor og barns helse veier tyngre og at ordningen er i tråd med helsefaglige råd.

### **Høyre vil:**

- Be regjeringen evaluere konsekvensene av tredelingen av fødselspermisjonen og vurdere å gå tilbake til en fedrekvote på 10 uker.

**Viken Høyre**



## UTENRIKS OG FORSVAR

### 11. Et trygt Norge i Nato

Høyre mener Norges medlemskap i NATO er avgjørende for landets sikkerhet. Forsvarsalliansen skal fortsatt være en bærebjelke i vår forsvarspolitik for å hindre at vi fremtiden kan utsettes for trusler mot, eller angrep på, Norge.

Den politiske situasjonen i verden med opprustning og økt spenning har igjen aktualisert behovet for et sterkt og troverdig nasjonalt forsvar for å beskytte vårt eget land og å holde befolkningen trygg. Regjeringen har økt bevilgningene til Forsvaret blant annet ved anskaffelse av nye jagerfly og overvåkingsfly, nye u-båter, nytt artilleri og luftvern til Hæren og vi har en økt tilstedeværelse i nord.

Høyre mener den positive utviklingen som Forsvaret har fått med den nåværende regjeringen må fortsette. Som en del av våre forpliktelser i NATO er det viktig at Norge følger opp alliansens felles krav til alle medlemsland om at bevilgningene til Forsvaret må ligge på 2 % av Brutto Nasjonalprodukt innen 2024.

For å sikre et effektivt forsvar og samarbeid med NATO er det også avgjørende at Norge trener og øver med våre allierte i fredstid. I tillegg er det viktig å legge til rette for økt tilstedeværelse for NATO i Europa. Derfor støtter Høyre enigheten om at US Marine Corps trener i Norge og vil utvide og forlenge denne.

#### Høyre vil:

- At Norge følger opp våre forpliktelser i NATO ved at bevilgningene til Forsvaret trappes ytterligere opp til 2 % av Brutto Nasjonalprodukt innen 2024.
- Tilrettelegge for økt alliert trening i Norge.

Viken Høyre  
Akershus Senior Høyre  
Innlandet Høyre  
Trøndelag Høyre

### 12. Et styrket norsk forsvar

Høyre mener at Norge må sikres et effektivt forsvar ved å fortsette arbeidet med å styrke Norges forsvarsevne. Norges medlemskap i NATO er avgjørende for landets sikkerhet. Forsvarsalliansen skal være en bærebjelke i vår forsvarspolitik for å hindre at vi i fremtiden kan utsettes for trusler mot, eller angrep på Norge. Samarbeid med NATO er avgjørende for Norges sikkerhet og vi må derfor videreføre øving og trening med våre allierte i fredstid. I tillegg er det viktig å legge til rette for økt tilstedeværelse for NATO i Europa. Derfor støtter Høyre enigheten om at US Marine Corps trener i Norge og vil utvide og forlenge dette samarbeidet.

Høyre mener at styrkingen av Forsvaret til et forsvar med større kampkraft, mer robusthet og økt utholdenhet må fortsette. Som en del av våre forpliktelser i NATO er det viktig at Norge følger opp alliansens felles krav til alle medlemsland om at bevilgningene til Forsvaret må ligge på 2 % av Brutto Nasjonalprodukt innen 2024.

**Høyre vil:**

- At Norge følger opp våre forpliktelser i NATO ved at bevilgningene til Forsvaret trappes ytterligere opp til 2 % av Brutto Nasjonalprodukt innen 2024, og snarest fyller forpliktelsene til NATOs styrkemål.
- At Forsvarssjefen i sitt militærfaglige råd gis et handlingsrom til å utarbeide en balansert struktur også innen 2% av BNP som premiss for neste planperiode og i et 20 års perspektiv.
- Tilrettelegge for økt alliert trening i Norge.

**Troms og Finnmark Høyre  
Trøndelag Høyre**

### **13. Bedre totalforsvar og et styrket landforsvar**

Forsvaret av landet og innbyggerne er statens viktigste oppgave. Tradisjonelt har trusselbildet omhandlet angrep fra fremmede stater, men i stadig større grad handler forsvar også om beredskap mot andre trusler som terror, cyberangrep og naturkatastrofer.

Vårt militære forsvar har i dag definerte oppgaver, og den store utfordringen er til enhver tid å ha tilstrekkelige og troverdige kapasiteter til å kunne utføre de oppgaver som kreves.

Regjeringen er i gang med å bygge opp Forsvaret. Samtidig er målsettingen om å øke forsvarsutgiftene til ca. 2 % av BNP fremdeles ikke nådd. Det vil være naturlig at en betydelig del av den fremtidige økonomiske styrkingen tilfaller landforsvaret i form av Hæren og Heimevernet.

Vårt militære forsvar må inngå i et totalforsvar med politi, helsevesen og andre enheter som har som oppgave å trygge samfunnet. Samhandling og integrerte kapasiteter er vesentlig. Beredskapen for å trygge landets grenser mot inntrengere må være til stede og vi må være klar til innsats ved katastrofer som truer landet.

Fra nå og fram til 2025 skal vårt forsvar styrkes med landmakten som en viktig grunnmur. Målsettingen skal være å ha en styrket beredskap og et slagkraftig landforsvar, som kan samhandle og utføre effektive operasjoner sammen med Sjøforsvaret og Luftforsvaret.

**Høyre vil:**

- Starte opptrappingen av forsvarsbudsjettet til 2 % av BNP og holde fast ved at minst 20 % av budsjettet skal brukes til investering

- Sikre et forsvar med høy beredskap, regionalt nærvær, utholdenhet og kompetanse til å motta allierte forsterkninger, og herunder jevnlig gjennomføre NATO-øvelser.
- Sikre at beredskapsplaner til Forsvaret samordnes med andre nasjonale innsatsstyrker som politi, sivilforsvar og helsevesen.
- Bygge et troverdig og strekt landforsvar, som virker avskrekkende og kan slå tilbake inntrengere.
- Styrke den allmenne verneplikten og sikre god implementering av personell- og befalsordningen.
- Stille klare krav til offiserskorpset hva angår utdanning, egnethet og kompetanse.
- Sikre soldatene tilstrekkelig grunnleggende militær soldatutdanning og modernisere opplæringen i takt med innføring av nye systemer og våpen.
- Gjøre nødvendige oppgraderinger av mannskapsforlegningene i Forsvaret.
- Bidra med deltagelse i NATO og FN operasjoner for å være en pådriver for menneskerettigheter, utvikling og global fred.
- Sikre et forsvar med ledende posisjon innen cyber.
- Styrke samarbeidet mellom akademia, næring og forsvar for å utvikle forsvarsteknologi tilpasset et moderne trusselbilde.

**Rogaland Høyre**

## **KOMMUNE OG FORVALTNING**

### **14. Desentraliser de nye fylkeskommunale oppgavene**

Høyre er fornøyd med de foreslåtte overføringene av oppgaver i forbindelse med regionreformen, og mener det vil styrke fylkeskommunens mulighet til å bidra til positiv, regional samfunnsutvikling. Forslagene vil styrke demokratiet, desentralisere makt til det beste for innbyggerne, og føre til bedre og mer effektiv bruk av virkemidler.

Saken behandles i Stortinget i Høstsesjonen 2018. Den nye strukturen skal være på plass fra 1.1. 2020.

Høyre mener de nye oppgavene og arbeidsplassene som følger med, bør fordeles på flere av regionsentrene i Nordland. Det må gjøres en utredning på hvilke av dagens og

fremtidens fylkeskommunale oppgaver som ikke nødvendigvis trenger å ligge i fylkeshovedstaden.

**Høyre vil:**

- Så langt det er hensiktsmessig legge nye, fylkeskommunale arbeidsplasser ut i flere regionsentre i Nordland.

**Nordland Høyre**

## 15. Kommunereformen må fortsette

Til tross for flere kommunesammenslåinger de senere årene, er hovedtrekkene i kommunestrukturen uendret. Fortsatt vil om lag halvparten av kommunene ha under 5000 innbyggere, og flere enn 120 kommuner vil ha færre en 3000 innbyggere. Det gjør dem svært sårbare i møte med krav, forventninger og utfordringer de står ovenfor.

Befolkningsnedgang og demografisk sammensetning rammer hardest i små kommuner. Mange småkommuner vil i løpet av få år ikke vil ha et bærekraftig forhold mellom antall innbyggere i arbeidsfør alder og innbyggere over 67 år.

Alle kommuner er generalistkommuner, noe som innebærer at de har det samme brede oppgaveansvaret og skal ivareta funksjonene som tjenesteleverandør, samfunnsutvikler, myndighetsutøver og demokratisk arena. Kommunene skal sikre oss viktige tjenestene i mange faser av livet. Mange kommuner har store utfordringer med å ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å dekke opp alle fagområder.

Interkommunalt samarbeide har vært kommunenes egen strategi for å gjøre dem rustet til å ivareta lovpålagte tjenester med tilstrekkelig kompetanse og kapasitet. Det fører til en mer kompleks forvaltning, og svekker demokrati, transparens og kontroll, ettersom viktige beslutninger flyttes fra folkevalgte organer.

Interkommunalt samarbeid er ikke et fullgodt alternativ til større kommuner. Større kommuner vil styrke forutsetningene for en helhetlig og samordnet samfunnsutvikling innen arealplanlegging, transport, næring, miljø og klima ved at større områder og befolkningsgrunnlag kan sees i sammenheng.

Større og mer robuste kommuner vil bidra til at oppgaver kan løses med mindre behov for interkommunale løsninger og statlig detaljstyring. Større kommuner vil også kunne tildeles flere oppgaver og tilføre lokaldemokratiet økt makt og myndighet. Økt frihet til å prioritere og tilpasse velferdstilbudet til lokale behov vil gi mer effektiv ressursbruk innenfor begrensede økonomiske rammer.

Kommunereformen må fortsatt legge til rette for at flere kommuner slår seg sammen til større enheter som samsvarer bedre med de naturlige bo- og arbeidsmarkedsregionene som har utviklet seg over tid. Alle kommuner bør kunne løse lovpålagte oppgaver selv, og på den måten sikre et sterkt lokaldemokrati.

Vi ønsker flere sterke kommuner og levende lokaldemokrati der makt og ansvar ligger nær dem beslutningene angår.

Kommunereformen må fortsette.

**Innlandet Høyre**

## HELSE OG OMSORG

### 16. Ungdom og rus

Høyre skal jobbe for ein heilheitleg narkotika- og ruspolitikk med økt fokus på førebygging. Gjennom kunnskapsstyrt førebygging er det eit mål at så få ungdomar som mogleg skal nytte narkotika og misbruke rus. Skulane er ein av våre viktigaste arenaer for førebygging, både for å gi kunnskap til å gjere kloke val og for å kunne fange opp elevar som har ein problematisk rusbruk. Målet er å gi hjelp så tidleg som mogleg. Det er lite fokus på rusproblematikk i lærarutdanninga og undersøkingar viser at lærarar opplever at dei har manglande kunnskapsgrunnlag om rus i møte med elevar. Skulene må derfor jobbe tverrfagleg for å førebygge bruk av narkotiske rusmiddel blant unge.

#### Høyre vil:

- Ikkje legalisere bruk og besittelse av narkotika. Politiet kan framleis avdekke bruk og besittelse og jobbe førebyggjande, særleg blant ungdom. Dette er ikkje til hinder for meir vekt på skadereduksjon.
- At lærarar, tilsette og foreldre skal få god opplæring og kompetanse til å førebyggje, oppdage og forhindre rusmisbruk.
- Sikre god oppfølging og veiledning for foreldre med barn som rusar seg.

**Møre og Romsdal Høyre**

### 17. En bedre helsesektor i Møre og Romsdal

Med Høyre i regjering har helsesektoren tatt store steg. Helsekøene er redusert med 70.000 personer og ventetiden kuttet med 14 dager. Helsebudsjettet er økt mer enn det gjorde under de rødgrønne. Pakkeforløpet for kreft er en suksess og vi er i ferd med å innføre flere pakkeforløp, blant annet for psykisk helse. Men vi kan ikke stoppe her, vi må fortsette å utvikle oss. Vi vil sikre at befolkningen i vår region får et likeverdig tilbud innen regionen og er likestilt med befolkningen ellers i Norge.

#### Sykehusstrukturen i Møre og Romsdal

Denne ligger fast, slik at vi skal ha tre sykehus i regionen Møre og Romsdal og ett distriktsmedisinsk senter. I dette ligger det at Sykehuset Nordmøre og Romsdal og Distriktsmedisinsk Senter er en del av løsningen for et framtidrettet helsetilbud til våre innbyggere.

### **Finansieringsmodellen i Helse Midt-Norge**

Høyre vil utfordre Helse Midt-Norge på måten sykehusene i helseforetaket i dag finansieres. Det er mye som tyder på at dagens fordeling ikke gjenspeiler geografi og demografi på en tillitsvekkende måte. Vi forventer at en omfordeling vil styrke Helse Møre og Romsdal.

### **Forbedringsprosesser i Helse Møre og Romsdal**

I sin strategiplan har Helse Møre og Romsdal allerede pekt på betydelige prosessforbedringer som må og bør realiseres. Det er viktig at Helse Møre og Romsdal får arbeidsro rundt disse forbedringsprosessene. Vi legger til grunn at forbedringstiltak ikke skal forringe pasienttilbudet, og at alle forbedringstiltak forutsetter samarbeid med ansatte, organisasjoner, fagmiljøene og kommunehelsetjenestene.

Høyre erkjenner at Helse Møre og Romsdal må gjennomføre prosessforbedringer for å styrke sin egen drift. Eksempler på slike forbedringer er at kvalitetskostnadene må reduseres vesentlig, teknologi må overføres fra St. Olav sykehus i Trondheim der det er hensiktsmessig, samhandlingen med kommunene må forbedres og antallet pasienter som i dag overføres for behandling utenfor Helse Møre og Romsdal må reduseres.

### **Rehabilitering og psykisk helsevern**

Høyre krever at funksjonene rundt rehabilitering og psykisk helsevern ikke overføres til kommunene uten at kommunene har fått tilstrekkelige kompetansemessige og økonomiske ressurser. Det er her viktig at kommunenes størrelse og demografiske utfordringer tas med i vurderingen.

### **Framtidig visjon**

Høyre arbeider for å knytte sammen arbeidsmarkedene innen regionen. Høyre erkjenner at dette ikke er tilstrekkelig for å møte fremtiden, vi må også legge til rette for attraktive og høyteknologiske arbeidsplasser for å skape attraktive og framtidsrettede jobber. Vi må tiltrekke oss forskning på internasjonalt nivå gjennom å styrke våre eksisterende næringsklynger og utdanningsinstitusjoner.

Det forventes av regionens helseforetak at Helse Møre og Romsdal ligger i forkant innen medisinsk behandling, metoder og teknologi. For å innfri befolkningens forventninger på dette området må utdanning innenfor helsefag og bioteknologi styrkes i regionen.

### **Høyre vil:**

- Fortsette å redusere helsekøene.
- Innføre flere pakkeforløp på nye områder.
- At økonomiske kutt i helsesektoren ikke berører kvaliteten i pasientenes tjenester.

- At vedtatt struktur med de tre sykehusene og det distriktsmedisinske senteret i fylket skal bestå med sine funksjoner.
- Desentralisere teknologi og kompetanse der det er faglig forsvarlig, slik at pasienter i Møre og Romsdal skal få nødvendig spesialisert behandling i sitt nærområde. At rehabiliteringstilbudet i regionen skal gjenspeile reelle behov.
- Jobbe aktivt for at Sykehuset Nordmøre og Romsdal og Distriktsmedisinsk Senter i Kristiansund bygges raskest mulig med vedtatte funksjoner.
- Arbeide for at Ålesund Sykehus oppnår status som universitetssykehus for regionen Møre og Romsdal.
- At inntektsfordelingsmodellen innad i Helse Midt-Norge blir evaluert slik som forutsatt da den ble innført.

### Møre og Romsdal Høyre

## 18. God kvinnehelse gir god folkehelse

Høyre vil skape pasientens helsetjeneste. Dette betyr at helsetjenesten må være like god for både kvinner og menn. I Norge er en det en grunnleggende verdi at alle skal ha like muligheter. Helse gir livskvalitet og muligheter. Dårlig helse gir begrensninger. Kvinner lever lenger enn menn, og de har ulike helseutfordringer gjennom livet. Plager knyttet til overgangsalder, menstruasjon, vulvasykdommer og fødselsdepresjon er tema som fortjener mer oppmerksomhet.

En annen sak vi må heve kunnskapsnivået om er kjønnslemlestelse. I dag bor det anslagsvis 17 000-18 000 kvinner i Norge som har blitt utsatt for kjønnslemlestelse før de kom til landet. Kvinnene må møtes med respekt, kunnskap og kulturforståelse. Dette er spesielt viktig i svangerskap- og barselomsorgen.

God kvinnehelse er avgjørende for samfunnet. Kvinner har mye høyere sykefravær enn menn. Såkalte udefinerbare muskel-, ledd- og skjelettplager henger ofte sammen med kvinnes høye sykefravær. Høyres kvinneforum ser derfor frem til at nevnte diagnoser blir en del av regjeringens satsing på pakkeforløp.

Historisk har sykdommer som i størst grad rammer menn fått mer oppmerksomhet enn sykdommer der kvinner er i flertall. Resultatet er at forskning på kvinners helse har blitt nedprioritert. Kjente sykdommer rammer også menn og kvinner ulikt, men symptomene som rammer menn er vanligvis mest kjent. Et kunnskapsløft er nødvendig.

Tradisjonell medisinsk forskning bruker fortsatt mannen som norm for forskning, diagnostikk og behandling. En rapport fra kilden kjønnsforskning (høsten 2018) viser at til tross for at kvinneandelen innen medisin har økt og tilsvarende likestillingen i samfunnet, så er det fortsatt høyere status å forske på menns helse. For å sikre god

folkehelse trenger vi mer forskning også med kvinnen som utgangspunkt. Her må vi jobbe for en holdningsendring.

**Høyre vil:**

- Øke kunnskapen om kvinners helse og helseplager gjennom livet, blant både helsepersonell og i befolkningen generelt
- Stimulere til at det forskes mer på kvinnehelse
- Jobbe for at også diagnosene endometriose og adenomyose blir en del av pakkeforløpet
- Sørge for at kvinneperspektivet vektlegges i folkehelsepolitikken
- Styrke samarbeidet med interesseorganisasjoner som forsker, informerer og understøtter arbeidet for bedret kvinnehelse
- Videreføre jordmorsatstingen i kommunene
- Sørge for at informasjon om det fødselsdepresjonsforebyggende selvhjelpsprogrammet «Mamma mia» blir en del av de nasjonale faglige retningslinjene for svangerskapsomsorgen

**Høyres Kvinneforum**

## 19. Psykisk helse for barn og unge

Andelen nordmenn som oppgir at de sliter med psykiske helseplager er større enn aldri før. Åpenheten i samfunnet har økt, og stadig flere forteller om psykiske problemer og en hverdag preget av stress og press. Altfor mange trenger hjelp uten å få det. Høyre tar denne utviklingen på alvor og vil jobbe målrettet for at alle skal få en bedre psykisk helse.

**Behandlingstilbudet for psykisk helse**

Lavterskeltilbud er viktige hvis folk skal få den hjelpen de trenger, når de trenger den. Derfor ønsker Høyre å opprette en døgnåpen nasjonal, digital helsesykepleiertjeneste. I tillegg ønsker vi at det etableres flere lavterskeltilbud i kommunene. Kvaliteten må aldri gå på bekostning av tjenestene, selv om det også i helsevesenet kan effektiviseres. Det må alltid være en prioritert oppgave å forebygge eller behandle psykiske lidelser så tidlig som mulig. Rammene for de pårørende til ungdom som sliter med psykisk helse må bli bedre. Oppfølgingen og informasjonen til brukerne og de pårørende kan må styrkes.

**Høyre vil:**

- At målet om effektivisering aldri skal gå på bekostning av kvaliteten på tjenestene.
- Etablere flere lavterskeltilbud uten timebestilling i kommunene.



- Sørge for en tilstrekkelig finansiering og psykiske lidelser og ruslidelser
- Etablere ungdomshelseteam ved helsestasjoner og sykehus.
- Sikre kommunikasjonskanaler mellom psykolog, skole og andre relevante aktører
- Sikre bedre samarbeid mellom kommunene knyttet til helsesykepleiere, psykologer og behandlingstilbudet for psykisk helse.
- Jobbe for en lavere terskel for å komme til behandling i barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) og de distriktspsykiatriske sentrene (DPS).
- Få på plass rutiner for at det skal være en fast behandler per pasient.
- Jobbe for tidlig innsats i helsevesenet.
- Opprette helsestasjoner for gutter i de største byene.
- Sørge for at informasjon om selvhjelpsprogrammet «Mamma mia» blir en del av de nasjonale faglige retningslinjene for svangerskapsomsorgen.

### **Psykisk helse i skolen**

Elever som sliter psykisk skal få hurtig behandling, og som prinsipp mener Viken Høyre at alle elever bør ha tilgang til skolepsykolog. Selv om midlene til helsesykepleiere har økt, hjelper det ikke med flere helsesykepleiere om de ikke er tilgjengelige for elevene. De som trenger noen å snakke med må ha tilgang til hjelp. Det er utfordrende med kommuner som prioriterer midlene til helsesykepleiere på andre tiltak.

#### **Høyre vil:**

- At alle elever bør ha tilgang til skolepsykolog.
- At alle elever skal ha tilbud om helsesykepleier i skoletiden.
- At skolehelsetjenesten skal få muligheten til å henvise elever direkte til psykologspesialist. Behandlingen skal starte innen tre uker.
- At det skal legges til rette for en møteplass mellom rådgiver i grunnskolen og rådgiver i videregående.
- At tiltak for å utjevne forskjellene i skolenes tilretteleggingsevne utredes og gjennomføres.

- Øremerke midlene til kommunene tiltenkt ansettelsen av flere helsesykepleiere.
- At helsesykepleierne skal bli mer synlig i skolen, og derfor også besøke klassen i begynnelsen av året.

### **Studenter og psykisk helse**

Å bli student er å starte en ny fase i livet. Mange opplever overgangen fra skolehverdagen til studiehverdagen som vanskelig. Å bli student er for mange en spennende erfaring, men kan også være en stor utfordring. SHoT-undersøkelsen (2018) viser at mer enn 1 av 4 studenter sliter psykisk. Like mange sliter med ensomhet. Mange av disse er studenter med mindre psykiske helseplager som har behov for noen å snakke med heller enn profesjonell psykologhjelp. Flere må derfor få hjelp tidlig og det må utvikles et større mangfold av behandlingstilbud for psykisk helse.

Mange studenter opplever et høyt prestasjonspress på studiene. For å motvirke prestasjonspresset må universiteter og høyskoler bli flinkere på å gi studentene et tydelig inntrykk av hva som forventes av arbeidsinnsats og hva som er god studieteknikk. Oppfølgingen av de nye studentene må bli bedre.

#### **Høyre vil:**

- Etablere lett tilgjengelige drop-in-tjenester i nærheten av studiestedet for studenter som sliter psykisk.
- Jobbe for et mangfold av lavterskeltilbud for studenter som trenger noen å prate med.
- At alle studenter skal ha en kontaktperson og veileder første semester på nytt studie.
- At alle universiteter og høyskoler skal tilby frivillige kurs om psykisk helse og stressmestring.
- Styrke tilgangen til informasjon om allerede eksisterende tilbud knyttet til psykisk helse.
- Jobbe for at alle store studentbyer har et velfungerende, felles samlingssted.
- Gjennomføre kvalitative undersøkelser for å kartlegge bakgrunnen for at studenter sliter psykisk.

### **Tvang i psykiatrien**

Tvang innen psykiatrien er av og til nødvendig. Enten det er tvangsinnleggelse, bruk av tvangsmidler som beltelegging eller tvungen medisinerings. For å bli tvangsinnlagt på en psykiatrisk institusjon må man oppfylle to krav: det første er at innleggelsen er nødvendig for at pasientens tilstand ikke skal forverres og det andre er at pasienten er en fare for seg

selv eller andre. På bruk av tvangsmidler er derimot reglene og praksisen forskjellig rundt om i landet.

I 2018 ble det avdekket alvorlige lovbrudd og mangler knyttet til bruk av tvang i psykiatrien. Ubegrunnede beltelegginger, manglende informasjon og beltelegging under søvn var blant funnene. Det viser til mangler på rutiner og regler. Det skal alltid være pasienten som står i sentrum og tvang skal alltid være siste utvei og det skal alltid begrunnes skikkelig.

#### **Høyre vil:**

- Få på plass tydeligere retningslinjer for bruk av tvangsmidler i psykiatrien.
- Be påtalemyndighetene om å starte etterforskning av institusjoner som bryter lov og retningslinjer og tvang i psykiatrien.
- Redusere bruken av tvang under behandling innen psykisk helsevern og sikre bedre behandling for pasienter innen psykisk helsevern.

#### **Helsereklame**

Stadig flere bloggere og influencere reklamerer for plastisk kirurgi; alt fra å fylle opp leppene sine til å legge inn rumpeimplantater. Klinikker og bloggere gir rabattkoder til leserne sine og markedsfører produktene som om det skulle ha vært reklame for nærbutikken din.

En stor andel av disse bloggleserne er unge jenter. Hele 9 av 10 jenter i 16-årsalderen ønsker å endre på kroppen sin. En stor andel av disse sliter med psykisk helse og kroppspress. Da er det problematisk at mange av forbildene deres promoterer rabatter på lipfillers og rumpeløft.

Når så mange unge sliter psykisk burde ungdommers psykiske helse og kroppspress settes høyere enn bloggernes og klinikkenes inntekter. Vi burde i den grad vi kan forhindre at plastisk kirurgi normaliseres enda mer og dette innebærer å si nei til plastisk kirurgi.

#### **Høyre vil:**

- Innføre et forbud mot reklame for kosmetiske inngrep.

**Viken Høyre**

## **20. Ungdomshelse for fremtiden**

Ungdom i dag gjør det generelt bra. De gjør det bedre på skolen, de ruser seg mindre og lever aktive liv. Samtidig er det en økende andel unge som rapporterer at de har psykiske plager, flere gruer seg ofte til å gå på skolen, kroppspresset er stort og ensomhetstallene blir høyere og høyere. Mens helsehjelp for barn er klart definert, er det mange unge som

faller mellom to stoler. Dette er særlig relevant i overgangene mellom ungdomsskole og videregående, og mellom videregående og universitet. Høyre mener det er avgjørende å finne gode løsninger på problemene ungdom opplever, og det er viktig å gjennomføre løsningene så raskt som mulig.

### **Psykisk helse**

Både blant gutter og jenter er det stadig flere som opplever at de har psykiske plager. Høyre mener noe av det viktigste fremover er å satse på lavterskeltilbud. Lavterskeltilbud er viktige for at unge skal oppsøke hjelp i det hele tatt, og for å unngå at små problemer blir større før man oppsøker hjelp. Høyre ønsker derfor å opprette en døgnåpen nasjonal, digital helsesykepleiertjeneste. I tillegg ønsker vi å opprette flere lavterskeltilbud i kommunene. Elever som sliter må få hjelp på skolene, og tilbud må sikres utenfor skolene for elever som har droppet ut. Høyre erkjenner at det er utfordrende med kommuner som prioriterer midler ment til helsesykepleiere på andre tiltak. Vi vil derfor øremerke alle midler som blir gitt til kommunene til helsesykepleiere.

Det er spesielt en gruppe som trenger bedre lavterskeltilbud og helsepersonell de kan oppsøke. Mens jenter med psykiske problemer i stor grad oppsøker hjelp, er det få gutter som oppsøker og dermed får den hjelpen de trenger. Mange gutter sier de sliter med å finne en de tør å betro seg til og som forstår problemene de har. Det er en utfordring vi ikke kan overse. Høyre vil derfor jobbe for å få flere mannlige helsesykepleiere og helsestasjoner for gutter.

### **Høyre vil:**

- Gi mer midler til norske kommuner for å få flere stillinger til helsesykepleiere og skolepsykologer.
- Opprette en døgnåpen nasjonal, digital helsesykepleiertjeneste.
- Etablere flere lavterskeltilbud uten timebestilling i kommunene.
- Se på muligheten for å opprette ungdomshelseteam ved helsestasjoner og sykehus.
- At skolehelsetjenesten skal få muligheten til å henvise elever direkte til psykologspesialist.
- Legge til rette for møteplasser mellom rådgivere i grunnskolen og rådgivere i videregående skole.
- Øremerke midlene til kommunene tiltenkt ansettelsen av flere helsesykepleiere.
- Jobbe for å få flere mannlige helsesykepleiere og helsestasjoner for gutter.

## Jenters tilgang til prevensjon

Gjennom Helsedirektoratets ordning med gratis kondomer har alle gutter uansett alder tilgang til fri prevensjon. Jenter over 16 år har i tillegg rett på gratis eller sterkt rabattert hormonell prevensjon. Dette gjelder ikke for jenter under 16 år, som må betale fullpris for hormonell prevensjon på lik linje med voksne kvinner.

Begrunnelsen for at jenter over 16 år får rabattert prevensjon er et ønske om at ungdom skal kunne unngå aborter og uønskede graviditeter. Dette ønsket burde gjelde jenter under 16 år i like stor grad som for jentene som er over 16 år. Å inkludere ungdom under 16 år i bidragsordningen gir unge et insentiv til å oppsøke helsepersonell. Først og fremst for å få prevensjon som er tilpasset hver enkelt, men det gir samtidig helsepersonell bedre mulighet til å snakke med jenter om grensesetting og beskyttelse mot seksuelt overførbare sykdommer. Høyre vil derfor inkludere jenter under 16 år i bidragsordningen for hormonell prevensjon.

### Høyre vil:

- Fjerne aldersgrensen på 16 år fra bidragsordningen.

## Studenters helse

Å bli student er å starte en ny fase i livet. Mange opplever overgangen fra skolehverdagen til studiehverdagen som vanskelig. I SHoT-undersøkelsen (2018) oppgir en av fire studenter at de opplever alvorlige psykiske plager. Like mange sliter med ensomhet. Høyre mener flere må få tilbud om hjelp tidlig, og det må utvikles et større mangfold av behandlingstilbud.

### Høyre vil:

- Etablere lett tilgjengelige drop-in-tjenester i nærheten av studiestedet for studenter som sliter psykisk.
- Jobbe for et mangfold av lavterskeltilbud for studenter som trenger noen å prate med.
- Jobbe for at alle studiesteder skal tilby studenter en kontaktperson og veileder første semester på nytt studie.
- Tillate studenter å ha fastlege på studiested i tillegg til bostedsregistrert adresse.

## Helsereklame

Stadig flere bloggere og influencere reklamerer for plastisk kirurgi. En stor andel av bloggleserne deres er unge jenter, og en stor andel av disse sliter med psykisk helse og kroppspress. Høyre mener det er problematisk at mange av forbildene til unge jenter lovlig promoterer rabatter på lipfillers og rumpeløft, og at disse reklamene i mange tilfeller er designet spesifikt for at unge skal ville ta plastisk kirurgi. I avveiningen mellom bloggeres rett til å markedsføre produkter og presset ungdom utsettes for på grunn av

denne markedsføringen, har vi kommet til at presset ungdom utsettes for veier tyngre. Høyre vil derfor innføre et forbud mot reklame for kosmetiske inngrep.

**Høyre vil:**

- Innføre et forbud mot reklame for kosmetiske inngrep.

**Unge Høyres Landsforbund**

## **21. Leve hele livet**

Kvalitetsreformen «Leve hele livet» (St. meld. 15 (2018-19)) har flere gode tiltak for en bedre eldreomsorg og en bedre hverdag for aldersgruppen som vokser mest i landet vårt. Tall fra SSB viser at det vil være mer enn 1,4 millioner mennesker over 65 år i Norge i 2040. For 2018 er tallet på eldre over 67 år, 786 359.

Økt livskvalitet og gode forebyggende helsetilbud er viktige ingredienser i en bedre eldreomsorg. Det handler om hverdagsrehabilitering, verdighet og mening i livet for vår generasjon som har bidratt gjennom et langt liv med sin erfaring og kompetanse til ulike tjenester. Grunnleggende for en god eldreomsorg er et godt helsetilbud, tilgang på næringsrik mat, tilbud på sosiale aktiviteter og fellesskap. En forutsetning for et aldersvennlig samfunn er universell utforming og fysisk tilrettelegging for alle aldersgrupper.

Et bærekraftig samfunn er ikke bare et spørsmål om å ta vare på de som er blitt pleietrengende, men som også setter inn betydelige ressurser for å forebygge og rehabilitere.

Alle som trenger det, skal få den hjelpen de trenger. Det være seg på sykehjem, hjemme og i ulike former for pleieinstitusjoner. Dette skal kvalitetsreformen ta hensyn til. Den skal medvirke til at våre eldre får en verdig alderdom og der våre eldre føler seg sett og verdsatt. Våre eldre skal føle seg involvert og ha muligheten til selv å velge. Det skal heller ikke ha noen betydning hvor du bor eller hvilket ståsted du har. Alle skal få like god behandling og omsorg uansett oppholdssted. Her ligger nok de største utfordringene.

Dersom kvalitetsreformen skal ha tilsiktet virkning er det viktig at Høyre og Regjeringen legger direkte føringer på Kommunene. Det må stilles krav til forbedringer i de kommunene som ikke følger opp:

- statlige midler til kommunene må vurderes
- støtteapparat og veileder må gjøres kjent og ekstra ressurser må vurderes
- åpenhet rundt kvalitetsundersøkelser
- årlig evaluering av reformens virkning

**Senior Høyres Landsforbund**

## 22. Vaksinerings på sykehjem

Høyre mener det bør være et krav at alle som arbeider på sykehjem, sykehus og i hjemmetjenestene kan fremlegge bekreftelse på gjennomført influensavaksine eller legeerklæring på at det ikke er mulig.

Stavanger Aftenblad har undersøkt hvor mange av de ansatte i velferdstjenestene som er vaksinert mot influensa i år. Resultatene var oppsiktsvekkende. Til tross for at flere institusjoner var oppe i både 60 og 70% dekning, med ergo- og fysioterapitjenesten som de beste med 75% dekning, var dekningen bare 10-12% i sykehjem.

I fjor døde 1400 personer av influensa i Norge. Da er det uønsket at de ansatte som jobber på sykehjem, der de svakeste og mest sårbare befinner seg, ikke lar seg vaksinere. Selv om smittevern avdelingen har vært på besøk og satt vaksinene gratis.

Til tross for gjentatte omfattende informasjonskampanjer er vaksinasjonsgraden fremdeles langt under de 75% som er nødvendig for å få gruppebeskyttelse. Det er derfor på tide å ta sterkere virkemidler i bruk. Det burde være en selvfølge at personell som arbeider på sykehjem er vaksinert mot i hvert fall influensa, med mindre allergi eller andre fysiske forhold gjør det umulig. Det er som sagt ikke nødvendig at alle er vaksinert.

Vi kan ikke godta at personalet kan utgjøre en fare for pasientene. Det bør være et krav at alle som arbeider på sykehjem kan fremlegge bekreftelse på influensavaksine, eller legeerklæring på at det ikke er mulig.

Høyre er glad for at Regjeringen har nedsatt et utvalg som skal vurdere alle sider av et eventuelt påbud om vaksinerings av helsepersonell.

**Senior Høyres Landsforbund**

## 23. Organisert screening for brystkreft

De fleste eldre i Norge lever gode liv. De former sin egen hverdag. De er aktive og deltar i det sosiale fellesskap, og de bidrar med sine ressurser i jobb, for familie og venner eller i nærmiljøet, og det blir verdsatt.

For kvinner er brystkreft den kreftformen som rammer flest. I Norge fikk 3 589 kvinner brystkreft i 2017. Det norske mammografiprogrammet startet i 1995. Målet til programmet er å redusere dødeligheten av brystkreft blant kvinnene som inviteres.

Norske helsemyndigheter anbefaler mammografiscreening til kvinner i alderen 50-69 år hvert annet år. Dette er i tråd med europeiske retningslinjer og anbefalinger fra Verdens helseorganisasjon. Denne aldersgruppen har vært den samme siden 1995, da programmet startet, og ble valgt på det tidspunktet etter omfattende diskusjoner i faggrupper om hvorvidt det også burde inkluderes yngre og/eller eldre kvinner.

Våren 2015 publiserte WHO sin ekspert gruppe innen brystkreft at det er tilstrekkelig med dokumentasjon for å kunne fastslå at organisert screening reduserer dødeligheten for brystkreft for kvinner også i alderen 70-74 år. Etter kreftregisterets mening bør

utvidelse av aldersgrupper i mammografiscreeningen diskuteres og vurderes av norske myndigheter på bakgrunn av de nyeste resultatene fra EU og WHO.

Høyre ber om at Helse og sosialdepartementet utvider programmet for organisert mammografiscreening i løpet av denne stortingsperioden til også å omfatte kvinner i aldersgruppen 70-74 år.

**Senior Høyres Landsforbund**

## **ENERGI OG MILJØ**

### **24. Konsekvenser av miljøtiltak – forbud mot nydyrking av myr**

Viktigheten av å innføre miljøtiltak for å ta vare på kloden vår er blitt en av de største sakene vi har i Norge. Dette er bra, og helt nødvendig for å være med på å innfri FNs klimamål. Miljøtiltak må imidlertid ta hensyn til både bedriftsøkonomi og samfunnsøkonomi, og i tilfellet mulig forbud mot nydyrking av myr som i disse dager er bebudet, vil gitte miljøtiltak utradere 95% av Møre og Romsdals produksjon av rotgrønnsaker over en 20-årsperiode. Et eksempel er dyrking av myr til gulrotproduksjon på Smøla, der det ikke fins annen organisk jord å plante i. Kontinuerlig nydyrking av myrjord på Smøla er helt nødvendig og uten andre muligheter, da det ikke er landbruksfaglig mulig å dyrke på samme jord to år på rad. Et forbud uten dispensasjonsmulighet vil ha som sikker konsekvens å legge ned ei lokal, stor merkevarenering (Smølagulrota) med nasjonal suksess i løpet av få år. Lokal matproduksjon er et viktig og positivt aspekt av en bærekraftig miljøpolitikk, og i dette tilfellet vil det ene miljøtiltaket slå ihjel det andre. Bærekraftig miljøpolitikk er avhengig av at næringslivet spiller på lag – det skal bli lønnsomt å tenke grønt! Dette oppnås ikke med så strenge vilkår at lokale forhold ikke tas med i betraktningen når ny, grønn politikk vedtas.

#### **Høyre vil:**

- Ha en bærekraftig og klimavennlig landbrukspolitikk, men sikre reelle dispensasjonsmuligheter når det gjelder miljøtiltak med store lokale konsekvenser.
- Utrede alternative, mer miljøvennlige dyrkingsmetoder i myrjord.

**Møre og Romsdal Høyre**

### **25. Skaff balanse i vernepolitikken**

Høyre er bekymret for den pågående utvikling og arbeide for at stadig mer av fylkets land- og sjøareal vernes. Ulike vernebestemmelser setter nå arbeidsplasser og bedrifters fremtid på spill.



I den senere tid har Høyre registrert at sentrale myndigheter har sagt nei til konsekvensutredning for olje- og gassaktiviteter på Nordland VI og VII. Vi har sett at det er innført omfattende vernebestemmelser for vest-Lofoten. Høyre registrerer at det i forslaget til statsbudsjett ligger forslag om å gi Klima- og Miljødepartementet fullmakt til å håndtere laksefjordspørsmålene.

Når det gjelder skogvern er allerede Nordland nesten helt i landstoppen samtidig som det foreligger planer for ytterligere skogvern som kan ramme næringslivet og sysselsetting brutalt i fylket.

Høyre mener derfor at lokale og regionale myndigheter i fylket i langt større grad må høres og gis anledning til å utøve innflytelse i vernesaker. Høyre har registrert at når det gjelder skogvern, arealutnyttelse for oppdrett, mineralutvinning og petroleumsaktiviteter er handlingsrom for næringsaktivitet og vern langt strammere gjennomført enn for sammenlignbare fylker på Vestlandet.

Etter Høyres oppfatning finns det mange eksempler på bedrifter og regioner i fylket som rammes av vernebestemmelsene. I denne omgang vil Høyre trekke frem treforedlingsbedriften Arbor i Hattfjelldal og Brønnøy Kalk i Brønnøy. For begge disse selskapene – med rundt 70 direkte ansatte – er det skogvern som truer selskapenes rammevilkår og utvikling. Selv om Arbor er lokalisert i en typisk utkantkommune, har den i mange år vært en hjørnesteinsbedrift i et område med fylkets mest produktive skogområde. På tross av dette, må selskapet hente en betydelig del av sitt virke i Trøndelag, med de merkostnader blant annet transport innebærer.

Brønnøy Kalk AS har vært en hjørnesteinsbedrift i Brønnøy Kommune i over 20 år. Brønnøy Kalk produserer årlig 2 millioner tonn kalkspatmarmor fra dagbrudd på Akselberg, og dekker med det 90 prosent av råstoffbehovet til OMYA Hustadmarmor i Fræna kommune i Møre og Romsdal. Samlet representerer Brønnøy Kalk AS og OMYA Hustadmarmor AS 300 arbeidsplasser og en årlig omsetning på rundt NOK 1,5 milliarder. Dagens reserver rekker til 20-25 års videre drift. Dette er kort horisont i mineralnæringen, og derfor har Brønnøy Kalk AS har investert 10 millioner i prospektering i Velfjord-området i 2013-2018, og det er funnet tre forekomster i området Vassbygda i Velfjord. Den mest undersøkte er i samme størrelsesorden som Akselberg (100 millioner tonn).

Høyre viser til at en eiendom i dette området er kommet til enighet med Staten for vern gjennom ordningen med frivillig skogvern. Eiendommen ligger strategisk plassert mellom forekomstene og tilgang til sjø. Et vern uten avgrensning vil derfor blokkere utskipningsmuligheter.

Høyre viser til at Fylkesmannen i Nordland på tross av ulike innspill i sakens høringsprosess har anbefalt skogvernet. Saken ligger nå til behandling i Miljødirektoratet. Saken vil deretter behandles av regjeringen før et vern vedtas av Kongen i Statsråd.

Høyre vil sterkt advare mot de konsekvenser et skogvern i område kan medføre.

Et vern som blokkerer adgang til sjø vil sette en stopper for prosjektet.

Et vern vil ikke være i tråd med mineralstrategi på statlig og regionalt plan.

Høyre kan ikke akseptere at en statlig bruk av 5 millioner kroner på enda mer skogvern i Nordland skal kunne stoppe et prosjekt med en verdi på 60-65 milliarder kroner i fremtidig verdiskaping samt 12 000 årsverk i produksjonsperioden.

Høyre forventer at regjeringen snart avklarer Brønnøy Kalks fremtid.

**Nordland Høyre**

## **26. Blå optimisme for en grønnere verden**

### **Kraftproduksjon**

Verdens energibehov øker. Dette gir Norge en unik mulighet som en viktig energiprodusent. Norsk kraft kommer hovedsakelig fra fornybar vannkraft, og selvforsyningsgraden er høy. Høyre mener Norge har et ansvar for å produsere mer fornybar energi til verden. Vi vil derfor stimulere til flere investeringer i fornybar energi. En forutsetning for dette er gode og stabile rammevilkår for fornybar kraftproduksjon i hele landet. Høyre er teknologioptimister og vi kan derfor ikke utelukke at det vil komme andre kilder for fornybar energi i fremtiden. Vi vil sikre nøytrale og stabile rammebetingelser for energiprodusentene.

### **Høyre vil:**

- Tillate moderat kraftutbygging i nye vassdrag, samt skånsom utbygging i vernede vassdrag der det ikke forringer verneverdiene, eller der utbyggingen kan bidra til vern mot flom.
- Implementere EUs vanddirektiv for å sikre fornybar strøm innenfor naturens tåleevne.
- Arbeide for at kraftprodusentene oppgraderer eksisterende vannkraftverk.
- Jobbe for et tettere integrert europeisk energimarked.
- Bygge ut offshore fornybar energiproduksjon i Norge.
- La Statens pensjonsfond utland få muligheten til å investere i unotert infrastruktur.
- Innføre investeringsfradrag for vannkraftverk.
- Sikre stabile, langsiktige og nøytrale rammebetingelser for fornybar energiproduksjon.

### **Økonomisk klimarisiko ved statlig eierskap i petroleum**

Staten er sterkt involvert i den direkte aktiviteten på norsk sokkel gjennom eierandeler i selskaper som Equinor (Statoil) og Hydro. Det heleide statlige selskapet Petoro AS forvalter statens eierandeler av petroleum på norsk sokkel. Dette er viktig for å føre

kontroll og tilsyn med sokkelen. Summen av statens indirekte og direkte deltakelse i ulike petroleumsrelaterte

aktiviteter, representerer en stor økonomisk risiko for Norge på lang sikt. Høyre mener norsk økonomi er for tett vevd sammen med petroleumssektoren. Dette gjør oss sårbare. Summen av petroleums-skattesystemet, statens direkte og indirekte investeringer og grunnlaget for statens inntekter er en for stor risiko for Norge og må reduseres.

**Høyre vil:**

- Beholde statens direkte eierandeler i SDØE gjennom Petoro.

**Kollektivtransport og jernbane**

Kollektivtransport er sammen med gang- og sykkelveier løsningen på kø-, parkerings- og miljøproblemene i byene. Et godt kollektivtilbud forutsetter hyppige avganger, god kapasitet og sømløse overganger mellom ulike kollektivløsninger og andre transportformer. Kollektivtilbudet må være lett tilgjengelig og enkelt å bruke. Målet er å ha nullutslippskjøretøy i kollektivtransporten og at norske jernbanestrekninger er utslippsfrie. Staten skal fortsatt ta ansvaret for å finansiere 50 prosent av kostnadene ved utbyggingen av kollektivtransport rundt de store byene. En større andel av godstransporten må tas på jernbane og det må bygges ut nye godstogkorridorer samtidig som sporkapasiteten økes.

**Høyre vil:**

- Stille krav til fylkeskommunene om å tilby null- eller lavutslipps kollektivtilbud.
- Innføre en nasjonal plattform for bestilling av billetter på kollektivreiser.
- Bygge ut effektive kollektivknutepunkter, traseer og rasjonelle stoppmønstre for kollektivtransporten.
- Gi arbeidsgiverne skattefradrag for kjøp av kollektivkort til ansatte.
- Styrke godstransport på bane ved å bygge flere krysningsspor og terminaler.
- Prioritere utvidelsen av sporkapasitet i NTP, der sporkapasiteten er flaskehals for gods- og persontrafikk på jernbanen.
- Prioritere nye godstogkorridorer i NTP, som kan føre til at en større andel av gods fraktes med jernbanen.
- Prioritere persontransport på de tyngste pendlerstrekningene og IC-strekningene.

- Gi utbygging av dobbeltspor på IC-strekningene høyeste utbyggingsprioritet.
- Sikre at de nye regionene utvikler et godt kollektivsamarbeid i deres geografiske virkeområder.
- Støtte forskning på Hyperloop og utrede muligheten for Hyperloop-system.
- Redusere bruk av fossilt drivstoff og utslipp fra jernbanen.

### Skipsfart

Norge er en skipsfartsnasjon og klimagassutslippene fra sektoren stammer i hovedsak fra bruken av fossile brenslere på passasjerskip, ferger og godsskip. Utslippene har de siste årene gått noe ned. Det er også utfordringer knyttet til produksjon av elektrisitet ombord på skip som legger til kai i Norge, samt lokal forurensing fra ballastvann, gråvann, scrubbervann, kloakk og svovelinholdet i drivstoffet. Høyre mener vi bør stille strengere krav til lokal forurensing fra skipsfarten og sørge for gode betingelser for å produsere nullutslippsfartøy.

#### Høyre vil:

- Differensiere havneavgiftene for å gi insentiver til økt bruk av landstrøm.
- Reversere CO<sub>2</sub>-avgiften på LNG/naturgass innen maritim sektor.
- Forby utslipp av urensset avløpsvann fra alle skip som går inn i verdensarvfjordene.
- Stille krav om nullutslippsløsninger på alle offentlige fergeanbud.
- Stille krav til oljeselskapene gjennom PUD om at lete- og utvinningstillatelser og maritim aktivitet skal skje med null- eller lavutslippsløsninger.
- Midlertidig øke vrakpanten til 10 000 kroner på større fritidsbåter.
- Igangsette rutetrafikk for utslippsfrie hurtigbåter på Oslofjorden.

### Luftfart

Luftfart i EU-/EØS-området er underlagt kvoteplikt. Interkontinental luftfart er ikke kvotepliktig. Høyre erkjenner at et stort flertall av de reisende med fly ikke har alternative transportmuligheter. Vi bør derfor fokusere på å gjøre luftfarten grønnere med innblanding av biodrivstoff i flydrivstoffet og på sikt få på plass nullutslippsfly. Norge må lede an innsatsen for et globalt kvotesystem for luftfarten, som for eksempel det påbegynte CORSIA. Samtidig som utslippene fra lufttrafikken begrenses, må det ikke skapes transportmønstre som bidrar til å øke utslippene fra andre kilder.

**Høyre vil:**

- Øke omsetningspåbudet for biodrivstoff i flysektoren.
- Legge til rette for hurtig innfasing av el-fly når teknologien blir moden.
- Erstatte dagens flypassasjeravgift med en avgift som har en klar klimaeffekt.
- Jobbe for å starte et norsk senter for elektrifisering av flyfarten.

**Sirkulær økonomi**

Den sirkulære økonomien bryter med bruk-og-kast-mentaliteten i den lineære økonomien. I en lineær økonomi hentes ressurser ut og brukes til de blir avfall. Det er ikke bærekraftig. Når verdens folketall, velstandsveksten og forbruket øker, er det fysiske begrensninger på hvor lenge knappe ressurser kan beskattes. Sirkulær økonomi gir store muligheter, og avfall som tidligere har vært et problem kan gjøres om til ressurser for samfunnet. Den sirkulære økonomien medfører et større behov for kildesortering og innsamling av avfall. Høyre vil derfor stille krav til sortering av næringsavfall og innsamling av plast. I tråd med EUs klimastrategier vil vi også stille krav om gjenbruk i offentlige anbud og byggeprosesser. Vi må også videreutvikle merke- og sertifiseringsordninger slik at forbrukerne kan ta bevisste valg.

**Høyre vil:**

- Innføre nasjonale standardiserte krav om kildesortering fra private husholdninger og for næringsavfall fra næringsbygg og kontorbygg.
- Innføre returordning for plast med lang nedbrytningstid, og innføre en merkeordning.
- Sikre et helhetlig avgiftssystem og konkurransenøytrale vilkår for resirkulerte produkter.
- Stille krav om bruk av resirkulerte råvarer og andre produkter i offentlige anbud med en gjenvinningsgrad på 50 prosent.
- Innføre en felles nordisk returordning for drikke- og plastemballasje.
- Øke grunnavgiften og gi avgiftslette på plastprodukter med høy fornybarandel.
- Innføre pant på glassflasker og glassbeholdere som i dag ikke omfattes av pantestystemet.
- Sikre bedre merking av mat som kan spises etter datostempling.

- Legge til rette for at dagligvarebransjen, næringsmiddelindustrien og husstander kan donere spiselig overskuddsmat, blant annet gjennom etablering av flere matsentraler og tilrettelegging for bedrifter som vil selge overskuddsmat.

### Naturvern

Formålet med natur- og miljøvern er å bevare det biologiske mangfoldet. Det er viktig å opprettholde grunnlaget for landbruk, fiske, annen næringsvirksomhet og bosetting. Bevaring av det biologiske mangfoldet sikrer naturområder og naturforekomster til forskning, undervisning og friluftsliv. Da er det nødvendig å hindre forurensning, forgiftning og forsøpling av miljøet. Biologisk mangfold har en egenverdi som ofte overgår økonomiske interesser. Siden det er umulig å se alle sammenhenger i naturen er det også umulig å vite konsekvensene ved å redusere det biologiske mangfoldet. Føre var-prinsippet tilsier derfor at vi bør verne om artsmangfoldet. Høyre mener det er viktig å sikre biodiversitet, unik og urørt natur for fremtidens generasjoner. Vi vil sørge for tilstrekkelig vern av naturområder, for bevaring av biologisk mangfold, og kulturlandskap. Dette må skje sammen med lokale aktører.

### Høyre vil:

- Sikre allemannsretten i norsk natur.
- Sikre at naturområder forvaltes på en bærekraftig måte som ivaretar hensynet til friluftsliv, lokalbefolkning, turisme og næringsinteresser. I verneområder skal alltid miljøinteressene veie tyngst.
- Kartlegge større deler av norsk natur gjennom satsingen på et nasjonalt økologisk grunnkart for å få bedre kunnskap om arealer før utbygging og regulering vurderes.
- Tillate fri jakt, fangst og høsting av arter på Fremmedartlisten.
- Legge til rette for bier og humler i byen gjennom riktig beplantning og avsatte områder.
- Utarbeide en ny nasjonalparkplan hvor naturtyper vi ikke har verneområder for, prioriteres, som for eksempel kystnære områder.
- Legge vekt på lokaldemokratiet ved vern av områder.
- Sikre 10 prosent av norske havområder gjennom nasjonale marine verneplaner i tråd med Aichi-målene i CBD.
- Prioritere marint vern av havområdene som forvaltningsplanene og kunnskapsinnhentinger definerer som «særlig verdifulle og sårbare områder».

Viken Høyre

## 27. Bærekraftig bruk av distriktenes naturressurser gir grønn omstilling

I 2016 ble lokaldemokratiet grunnlovsfestet. Omsatt i handling skal dette bety styrking av det lokale selvstyret og den lokale forvaltningen av naturressursene. Utfordringen med statlige føringer, regionale planer og statlig inngripen i naturressursforvaltningen er allikevel omseggripende og hemmende for lokal næringsutvikling som grunnlag for sysselsetting og bosetting, også utenfor de store byene.

Fremtidens velferd er avhengig av et næringsliv som skaper grønne verdier. Dette blir ekstra viktig når oljeinntektene avtar og det blir flere eldre i befolkningen. I Distrikts-Norge har vi store naturressurser som gir grunnlag for grønn verdiskaping, livskraftige lokalsamfunn og nasjonal vekst. Norge har viktig kompetanse i lokalsamfunnene som har forvaltet naturressursene gjennom generasjoner og gitt grunnlag for det unike natur- og kulturlandskapet.

Distriktskommunene – og Norge – har to hovedutfordringer. Den ene er avfolking, det mest alvorlige, negative utviklingstrekket. Den andre er gjengroing og tap av naturmangfold. Den beste motkraften mot disse drivkreftene er å stimulere til større menneskelig aktivitet. Da må aktiviteten knyttes til distrikts-Norges fortrinn, store og verdifulle arealer som hele befolkningen nyter godt av og som er et særpreg for Norge. Utmarksbeite og bruk av naturressursene som husdyrfôr er et av de viktigste eksempler på slike aktiviteter, hyttebygging er et annet.

De næringene som genererer størsteparten av inntektene til statskassa, fornybar energi, olje og gass, mineralnæring, havbruk, shipping, fiskeri, landbruk, skog, reiseliv og det særnorske hyttefenomenet, er naturressursbaserte næringer som har sin basis i distrikts-Norge. Verdiskapingen i disse næringene er bærebjelken for velferden i Norge. Derfor er en politikk som er bra for distriktene bra for hele Norge. Bosetting i hele landet er svært viktig av beredskapsmessige hensyn. Attraktivitet er sentralt, skal vi klare å opprettholde bosetting og sikre rekruttering av arbeidskraft til de viktige distriktsnæringene. En viktig forutsetning for attraktivitet er et tilstrekkelig armslag i arealpolitikken, slik at man kan ta mulighetene i bruk, ikke statlig overformynderi.

Borgerlig ideologi om at politikk skal vokse nedenfra, troen på og tilliten til enkeltmennesker og lokalsamfunns evne til å forvalte og ta ansvar, må være en grunnpilar i en borgerlig regjerings politikk.

### Høyre mener:

- At statlig initierte hindringer for lokal, naturressursbasert næringsutvikling må reduseres betydelig.
- At bruken av regionale planer er en av de største utfordringer for kommunene som primær planmyndighet.
- At kommunene som primær planmyndighet i tråd med planlovens samordningskrav, skal involveres i arbeid med statlige og

regionale planer, retningslinjer og veiledninger som direkte eller indirekte virker inn på det lokale handlingsrommet.

- At vurdering av behovet for regionale planer mot hytteutbygging – slik det er nevnt i forbindelse med handlingsplan for friluftslivet av 24. juli 2018 og i Granavolden-plattformen - skal gjøres i samarbeid med berørte lokalsamfunn, kommunene.
- At i arbeidet med suppleringsvern til dagens verneområder som fylkesmennene er bedt om å komme med innspill til, må berørte lokalsamfunn – kommunene – involveres.
- At revitalisering av INON-lignende vernetiltak, ved å legge begrensninger på tiltak/aktivitet i «bufferoner» utenfor verneområder, ikke har noen politisk forankring.
- At innsigelsesinstituttet må ha karakter av kontrollinstans og begrenses, og at lokalt skjønn skal veie tyngst.
- At regionale rovviltnemnders skjønnsbaserte vedtak ikke skal overstyres av departementet.
- At det er for ensidig fokus på skogvern og forbudslinje (gran), samt manglende interesse for å se på skogen som vesentlig ressurs i klimapolitikken. 10%-målet kan enkelt nås ved frivillig vern av de skogarealene som uansett ikke er tilgjengelig for ordinær skogsdrift.
- At et generelt forbud mot dyrking av myr differensieres. Forbud mot dyrking av djup myr gir en klimamessig stor gevinst, mens effekten av omgraving/ dyrking av grunn myr er på kort og lang sikt svært usikker. Konsekvenser for deler av gartneri industrien og deler av landbruket med knapphet på dyrkbart areal er betydelig negativ ved et generelt forbud.
- At det er et grunnleggende prinsipp at båndlegging av lokale verdier og hindringer for privat og lokal næringsutvikling kompenseres slik at berørte ikke lider tap.
- At lokalsamfunn som legger naturressurser til grunn for verdiskaping og energiproduksjon får andel av de verdier dette skaper.
- At byggegrenser, også i strandsoner langs kysten, må differensieres og tilpasses lokale forhold, og i større grad avgjøres av kommune, og innskrenke muligheten til statlig og fylkeskommunal overprøving av lokale vedtak i slike saker.



- Sørgje for bedre samordning mellom de ulike sektormyndighetene for å korte ned saksbehandlingstid og fjerne unødvendige hindre for næringsutvikling.

Trøndelag Høyre

## TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON

### 28. Høyre krever full utbygging av E-39, Molde-Ålesund

Veien mellom de to største byene i Møre og Romsdal er ei av strekningene på E-39 som vil utløse størst samfunnsøkonomisk gevinst gjennom å koble sammen bo- og arbeidsregioner i en sterk næringsklynge.

For å oppnå full effekt av prosjektet er det viktig at hele strekningen utbedres. Strekningen Ålesund-Ørskogfjellet sammenfaller med Eksportvegen, har høy trafikk, stor trafikkvekst og stor betydning for næringslivet i fylket. Ved å få inn et vedtak om full utbygging vil vi sikre utbygging på den strekninga av veggen som ligger i nye Ålesund kommune og som vil gi betydelig lokal og regional utviklingseffekt.

Grundige utredninger av traseen har vist at den økonomiske rammen er tilstrekkelig og at avsetninger for usikkerhet trolig kan reduseres slik at kostnaden kan tas ned. Prosjektet er av betydelig størrelse og hele strekningen kan bygges ut med kjent teknologi. Strekningen er derfor et velegnet prosjekt for Nye Veier.

Nye Veier AS har klart å øke den samfunnsøkonomiske nytten av prosjektene i sin portefølje gjennom å øke hastighet og redusere kostnader. Kostnadene er redusert med i snitt 20 %, noe som har skapt rom for raskere gjennomføring og flere prosjekter. Enkelt sagt: Mer vei for pengene. Selskapet er derfor en suksess. I Granavolden-plattformen heter det at «Regjeringen vil øke Nye Veiers portefølje i kommende NTP, både når det gjelder antall prosjekter og finansiering slik at veiselskapet får økt ansvar for oppfølging av NTP på de viktigste europaveiene.». Høyre mener at i tråd med dette må hele E39 Ålesund-Molde overføres til selskapet for helhetlig gjennomføring.

En overføring av denne strekningen til Nye Veier vil føre til at Hafast og Halsafjordkryssingen dermed får muligheten til å prioriteres tidligere i arbeidet med Nasjonal Transportplan.

#### Høyre vil:

- Høyre krever at strekningen Molde - Ålesund overføres til Nye Veier AS og bygges raskest mulig som sammenhengende prosjekt.

Møre og Romsdal Høyre

## 29. Veiløsninger i nordre Nordland

Regjeringen har gjennomført tidenes samferdselssatsing i nord, og skal starte Nord-Norges største samferdselsprosjekt i 2019 – Hålogalandsveien til 9,2 mrd.

Hålogalandsbrua nord for Narvik åpnet 9. desember, og veipakke Lofoten ligger inne for oppstart i neste NTP-periode. Prosjektet er av svært stor betydning for Hålogalandsregionen og binder sammen hele landsdelen.

Høyre vil påpeke viktigheten av mest mulig sammenhengende veitubedringer og viser i denne sammenheng til gjenstående prosjekter med undersjøisk kryssing av Tjeldsundet og armer til Evenes, gjennom Narvik, Harstad og Sortland.

Høyre vil jobbe aktivt for at helhetlig gjennomføring av veiprosjekter i nordre Nordland vektlegges og innarbeides ved neste rullering av NTP.

**Nordland Høyre**

## 30. Avgiftene må ned og kortbanenettet styrkes

Høyre er bekymret for utviklinga og fremtiden til kortbanenettet. Staten kjøper flyruter på kortbanenettet for vel 700 millioner.

Småflyplassene er avgjørende viktig for befolkning og næringslivet i Nordland, og ofte er kortbanenettet eneste transportalternativ og kollektivtilbud mellom lokalsamfunn og til resten av landet.

Widerøe legger nå ned en rekke kommersielle flyruter i fylket - med begrunnelse i ulønnsomhet som følge av høyt avgiftsnivå, og at Widerøe i høst har hatt svært mange kanselleringer som følge av teknisk svikt og mannskapsmangel. Høyre vil påpeke at dette er svært uheldig og får store konsekvenser for befolkning og lokalsamfunn.

De senere årene har avgiftsnivået på kortbanenettet økt betydelig, og på toppen av dette kom innføringen av flypassasjeravgiften. I statsbudsjettet foreslår regjeringen å senke flypassasjeravgiften fra 83 til 75 kroner. Nedgangen er etter Nordland Høyres oppfatning for liten til å få effekt.

Folk og næringsliv i store deler av Nord Norge opplever i sum at de har fått et mye dårligere flytilbud på kortbanenettet og at dette går utover aktiviteten i samfunnslivet. Høyre opplever dette som et hinder for fortsatt vekst i en landsdel som går så det suser.

### Høyre vil:

- At det snarlig må foretas en reduksjon i avgiftsbelastningen for fly med mindre enn 50 seter som operer på kortbanenettet.
- At det skal foretas en gjennomgang og tilpassing av virkemidler på kortbanenettet for å oppnå lønnsom kommersiell drift, med moderne materiell, lavere priser og et bedre flytilbud for befolkningen.

- At det vurderes hvorvidt statlig kjøp av flere fot- ruter kan være et alternativ til kommersiell drift av flyruter på kortbanenettet.
- Jobbe for at framtidens fly på kortbanenettet blir både effektive, rimelige i drift og miljø og klimavennlige – for eksempel ved å ta i bruk miljøvennlig drivstoff, nye energikilder som elektrisitet, hydrogen og/eller hybridløsninger.

**Nordland Høyre  
Troms og Finnmark Høyre  
Innlandet Høyre  
Trøndelag Høyre  
Vestland Høgre**

## **31. Et grønnere transportsystem**

I dag står transportsektoren for om lag en fjerdedel av norske klimagassutslipp. Utslippene kommer først og fremst av persontransport med bil, næringstransport og fly. Utslippene fra veitrafikken har både miljømessige og helsemessige konsekvenser, og transport med skip og fly har store og økende utslipp. Høyre mener det er viktig å satse på et grønnere transportsystem som både gjør det enklere å velge miljøvennlig og som får folk raskere hjem. I det ligger det en målsetning om å gjøre grønn transport billigere, mer tilgjengelig og mer forutsigbar.

### **Veitransport**

For å fortsette den gode utviklingen vi har med elektrifisering av bilparken, mener Høyre det er avgjørende å bygge ut et godt ladenett for elbiler i hele landet. Elbilfordelene må videreføres for å sikre elbilenes konkurransefortrinn, og det må bli dyrere å kjøpe forurensende biler. I fremtiden vil det også være behov for å kjøre bil, og Høyre vil sikre at bilene vi kjører er miljøvennlige.

### **Høyre vil:**

- Lovfeste kravet om at nye personbiler må være utslippsfrie fra 2025.
- Videreføre fritaket for engangsavgift og merverdiavgift på elbiler og andre nullutslippsbiler.
- Videreføre elbilfordelene for varebiler og tungtransporten lengre enn for personbilene.
- Gi fulle «elbilfordeler» for hydrogenbiler.
- Bygge ut hurtigladeinfrastruktur for el-kjøretøy i hele landet.

- Bygge ut ladepunkter på offentlige parkeringsplasser, parkeringsanlegg og borettslag.
- Beholde avgiftsfritaket og firmabilfordelen for nullutslippsbiler i næringslivet.

### **Veiprising**

Høyre mener det er nødvendig å finne nye og smartere måter å finansiere bygging og vedlikehold av veiene våre på. Drivstoffavgiftene er lite effektive og lite treffsikre. Med bompenger går det store utgifter til innkreving, og stadig flere trafikanter slipper å betale. I et miljøperspektiv er det også lite rasjonelt å kreve punktvis betaling gjennom bomringer, uten hensyn til hvor langt hvert enkelt kjøretøy kjører. Høyre vil derfor innføre et satellittbasert GPS-veiprisingsystem etter modell fra Nederland.

#### **Høyre vil:**

- Innføre et satellittbasert veiprisingsystem med GPS som ivaretar hensynet til personvernet, som en erstatning for bompenger. Bilister skal kunne velge å reservere seg og kreve manuelt oppgjør.

### **Kollektivtransport og jernbane**

Kollektivtransport er sammen med gang- og sykkelveier løsningen på kø-, parkerings- og miljøproblemene i byene. Et godt kollektivtilbud forutsetter hyppige avganger, god kapasitet og sømløse overganger mellom ulike kollektivløsninger og andre transportformer. Høyres mål er ha nullutslippskjøretøy i kollektivtransporten og at norske jernbanestrekninger skal bli utslippsfrie.

#### **Høyre vil:**

- Stille krav til fylkeskommunene om å tilby null- eller lavutslipps kollektivtilbud.
- Innføre miljøkrav til buss- og taxibransjen med forutsigbar opptrappingsplan.
- Stille krav om utslippsfri jernbane innen 2030.
- Prioritere nye godstogkorridorer i NTP, som kan føre til at en større andel av gods fraktes med jernbanen.
- Legge til rette for innovasjon i transportsektoren, blant annet gjennom en utredning av miljøeffekten lyntog vil ha.

### **Skipsfart**

Norge er en skipsfartsnasjon. Derfor er det viktig at vi satser på nullutslippsfartøy og mer miljøvennlige skip for å ruste skipsfarten vår for fremtiden. Klimagassutslippene fra

sektoren stammer i hovedsak fra bruken av fossile brenslere på passasjerskip, ferger og godsskip. Høyre mener vi bør stille strengere krav til lokal forurensing fra skipsfarten og sørge for gode betingelser for å produsere nullutslippsfartøy.

Et containerskip kan slippe ut like mye SO<sub>x</sub> og NO<sub>x</sub> som 50 millioner biler i løpet av et år. Fra og med 1. januar 2020 må alle skip gå med drivstoff som har maks 0,5 prosent innhold av svovel, bortsett fra områdene nord for den 62. breddegrad. Høyre mener det er paradoksalt at noen av de mest sårbare områdene ikke innlemmes i reguleringene.

**Høyre vil:**

- Differensiere havneavgiftene for å gi insentiver til økt bruk av landstrøm.
- Stille krav om nullutslippsløsninger på alle offentlige fergeanbud.
- At staten skal aktivt legge til rette for landstrøm i norske havner.
- Maritime svovelreguleringer skal også gjelde nord for den 62. breddegrad på norsk kontinentalsokkel.

**Luftfart**

Høyre erkjenner at et stort flertall av de som reiser med fly ikke har alternative transportmuligheter. Vi bør derfor fokusere på å gjøre luftfarten grønnere. Høyre vil ha større bruk av biodrivstoff i flysektoren og på sikt få på plass nullutslippsfly. Norge må lede an innsatsen for et globalt kvotesystem for luftfarten, som for eksempel det påbegynte CORSIA.

**Høyre vil:**

- Stille strengere klimakrav i anbudene for kortbanenettet.
- Øke omsetningspåbudet for biodrivstoff i flysektoren.
- Legge til rette for hurtig innføring av el-fly når teknologien er moden for det.

**Unge Høyres Landsforbund**

## **32. De norske særreglene for fornyelse av førerkort er både ressurskrevende og hensiktsløse**

Alle må ha tilfredsstillende helseattest for å få førerkort. Men etter fylte 75 år har man i Norge innført særkrav om at gyldigheten for helseattest skal være inntil 3 år etter 75 år og 2 år etter 78 år. I praksis fører det til at alle som har passert disse aldersgrensene og fortsatt vil beholde førerkortet må oppsøke lege for å få utstedt helseattest. Helseattesten er det viktigste dokumentet som inngår i søknaden til Statens Vegvesen, som er den forvaltningsmyndigheten som utsteder nytt førerkort.

Begrunnelsen for disse særkravene kan kun skyldes en utbredt oppfatning i Norge om at eldre sin helsetilstand medfører økt trafikkrisiko. Er dette riktig, kan dette begrunnes i fakta?

Både i Sverige og i Danmark er det foretatt omfattende undersøkelser som viser at de eldre som gruppe ikke er utsatt for flere uhell eller ulykker i trafikken enn andre aldersgrupper utenom unge bilførere – en aldersgruppe som oftest er involvert i trafikkuhell. Generelt viser undersøkelser at eldre bilførere kjører forsiktig, kjører sjeldnere og unngår å kjøre når trafikken er stor. Dessuten viser de fleste eldre selvinnsikt og stor ansvarsfølelse og unnlater å kjøre bil når man føler seg usikker.

I Sverige og Danmark er reglen for hvor lenge førerkortet er gyldig uavhengig av alder, og det kreves ikke helseattest ved fornyelse. Bilføreren plikter selv å melde fra. Det er bilførers lege som plikter å vurdere om helsen er tilfredsstillende og som skal informere når førerkortet må inndras.

Den ordning vi har i Norge virker ikke etter intensjonen. Alle eldre bilførere påføres betydelig kostnader og praktiske ulemper, som oppfattes diskriminerende. Myndighetene påføres unødvendige oppgaver og fastlegene, som er en overbelastet gruppe, må bruke mye tid på papirarbeid i stedet for å behandle syke.

Det er fremmet forslag fra Helsedirektoratet og Vegdirektoratet om heving av aldersgrensen fra 75 til 80 år. Det regner vi med blir fulgt opp raskt av regjeringen. Samtidig vil vi be om at Regjeringen vurderer fjerning av aldersgrensen slik man har i Sverige og Danmark.

Høyre vil at eldre bilførere skal slippe å oppleve å bli ansett som en risikogruppe i trafikken og at de norske reglene endres slik at de sammenfaller med reglene i våre naboland.

**Senior Høyres Landsforbund**

### **33.      **Infrastruktur for nød og beredskapskommunikasjon må bedres****

Klimaendringer gjør at vi opplever stadig mer ekstremvær med sterk vind og store mengder nedbør. Flere kommuner opplever å miste strøm og telekommunikasjon, inkludert Ekom-nett, i opptil flere døgn grunnet ekstreme snøfall og/eller sterk vind. Boliger er innesperret av vann eller jordras, veier er stengt og broer rives bort.

Stadig flere ekstremvær fører til utrygghet hos innbyggerne og det gir kommunene store utfordringer i forhold til beredskap. Vi lever i en verden hvor ny teknologi utvikles og hvor myndighetene, kommunal sektor, digitaliserer sine tjenester. Svært mange kommuner er godt i gang med digitalisering, blant annet innenfor området velferdsteknologi. Men den nye teknologien viser hvor sårbare vi er og hvor utfordrende det er når strøm og telekommunikasjon forsvinner over flere timer, og i de verste tilfellene i flere døgn. Da ligger systemene helt nede. Innbyggers liv og helse er i fare. Enda mer kritisk er det at også nødnettet faller ned.

Hvordan skal kommunen kunne kommunisere med innbyggerne dersom en virkelig nødsituasjon skulle oppstå, når verken strøm, mobilnett eller nødnettet fungerer?

Innbyggernes sikkerhet er vårt ansvar. Vi må ta grep for å få ulike aktører til å snakke sammen og finne løsninger som gjør at vi kan takle ekstremvær på en bedre måte. Vi vil bare oppleve mere ekstremvær i årene som kommer.

#### **Høyre mener at:**

- Man må få på plass redundans i strømforsyningen til basestasjoner for mobil- og nødnett. Det vil gi økt pålitelighet for systemet. I dag er nødnett plassert sammen med basestasjoner for mobilnett.
- Batterikapasiteten på basestasjoner må økes i forhold til dagens. Basestasjonene har kun reservestrøm i 2 eller 4 timer, og nødnett har reservestrøm i 8 timer. Denne kapasiteten må økes betraktelig. Dette er prioriterte kommunikasjonssystemer til førstelinjemannskap som skal sikre liv og helse.
- Ulike aktører som er viktige for beredskapen må i større grad finne felles løsninger, og det må sikres bedre kommunikasjon mellom de ulike aktørene og kommunene. For at kommunen skal kunne ivareta sitt beredskapsarbeid, må det være enkelt å få nødvendig informasjon fra infrastruktureiere mv. slik at kommunen kan gjennomføre sin beredskapsplan og sikre innbyggernes trygghet.
- Norske kommuner prioriterer arbeidet med digitalisering av tjenester svært høyt, og må derfor ha leveringssikkerhet når det gjelder strøm og telekommunikasjon. Myndighetene må stille tydelige krav til de ulike aktørene for å sikre at ikke ekstremvær går ut over liv og helse.
- Energiselskapene må prioritere rydding av strømgater og NVEs regler for beregning av nettleie må stimulere til dette.

**Agder Høyre**

## **SKOLE, UTDANNING OG FORSKNING**

### **34. Innsats for ungdom**

Høyre vil arbeide for at alle barn skal ha ein trygg oppvekst. Skulane blir ein stadig viktigare arena for å fange opp og hjelpe unge med ulike utfordringar.

### **Ungdom og psykiske lidinger**

Talet på unge som slit med psykiske plager er for høgt. Det er viktig at skulen har dei rette ressursane og jobbar førebyggjande, samtidig som dei har god kompetanse til å fange opp dei som har så store vanskar at dei har behov for tilvising til hjelpeapparat i eller utanfor skulen.

#### **Høgre vil:**

- Prioritere kompetanseheving blant lærarar innan temaet psykisk helse.
- Jobbe for meir PPT-ressursar ut til skulane.
- Jobbe for fleire skulepsykologar.

**Møre og Romsdal Høyre**

## **35. Innsats for ungdom**

Høyre vil arbeide for at alle barn skal ha en trygg oppvekst. Skolene blir en viktig arena for å fange opp og hjelpe unge med utfordringer.

### **Ungdom og psykiske lidelser**

Andelen ungdom som strever med psykiske plager er høy. Det er viktig at skolen jobber forebyggende, samtidig som de har god kompetanse til å fange opp de som strever så mye at de har behov for henvisning til hjelpeapparat i eller utenfor skolen.

#### **Høyre vil:**

- Prioritere kompetanseheving blant lærere innen temaet psykisk helse.
- Jobbe for mer PPT-ressurser ut i skolene.

### **Hjelpe ungdom til å ivareta egen helse**

Ungdom som har fylt 16 år er selvstendig opp mot helsevesenet. Mor og far har ikke lenger innsynsrett i journaler fra lege og annet helsepersonell. Høyre ønsker at ungdom lettere skal kunne benytte seg av tiltrengt tilbud.

#### **Høyre vil:**

- Flytte egenandelsgrensen i helsetjenesten fra 16 til 18 år.



- At attestering av fravær godkjennes som konsultasjon. Det vil fjerne den økonomiske belastningen for elevene på grunn av fraværgrensen.

### **Ungdom og rus**

Høyre skal jobbe for en helhetlig narkotika- og ruspolitikk med økt fokus på forebygging. Gjennom kunnskapsstyrt forebygging er det et mål at så få ungdommer som mulig skal bruke narkotika og misbruke rus. Skolene er en av våre viktigste forebyggingsarenaer, både for å gi kunnskap til å gjøre kloke valg og for å kunne fange opp elever som har en problematisk rusbruk. Målet er å gi hjelp så tidlig som mulig. Det er lite fokus på rusproblematikk i lærerutdanningen og undersøkelser viser at lærere opplever at de har manglende kunnskapsgrunnlag om rus i møte med elevene. Skolene må derfor jobbe tverrfaglig for å forebygge rus blant unge.

#### **Høyre vil:**

- ikke legalisere bruk og besittelse av narkotika. Politiet kan fortsatt avdekke bruk og besittelse og jobbe forebyggende, særlig blant ungdom. Dette er ikke til hinder for mer vekt på skadereduksjon.
- at lærere, ansatte og foreldre skal få god opplæring og kompetanse til å forebygge og forhindre rusmisbruk.
- sikre god oppfølging og veiledning for foreldre med barn som ruser seg.
- at det skal bli likere rutiner og muligheter for hjelp og oppfølging i alle kommuner.
- sikre godt samarbeid mellom politi og skolene for å forebygge og identifisere hvor narkotikaen kommer fra.

### **Ungdom og spillavhengighet**

Dagens unge opplever i stadig høyere grad av avhengighet til internett og internettbaserte dataspill. I verste fall kan det føre til at de gir opp jobb, skole og alt sosialt liv.

I flere andre land er det opprettet egne behandlingssteder for dem som har blitt avhengige av internett. Høyre er opptatt av å unngå at en slik utvikling eskalerer.

#### **Høyre vil:**

- øke kompetanse om spillavhengighet hos foreldre, helsetjenesten og lærere.
- tilby hjelp til elever som er spilleavhengige.

## Ungdom og arbeid

Høyre er opptatt av at ungdom tidlig skal få arbeidserfaring. Det gir mestringsfølelse og en opplevelse av å være til nytte. Dagens regelverk begrenser dette ved at det settes høye aldersgrenser for mange arbeidsoppgaver.

### Høyre vil:

- At det offentlige skal legge til rette for flere arbeidsplasser for unge.
- Øke lærlingtilskuddet og innføre mer praksis for elever i yrkesfag.
- Styrke elevenes kontakt med arbeidslivet, gjennom mer utplassering i videregående.
- Ta initiativ til en oversikt over bedrifter som er på utkikk etter ungdom til jobber og oppdrag.
- Være positive til tettere samarbeid med småjobbsentralene.
- Legge til rette for at ungdom kan starte sin egen bedrift ved hjelp av juridiske representanter (eks. foreldre).

**Rogaland Høyre**

## 36. SFO med kvalitet

I dag deltar de fleste førsteklassinger i skolefritidsordningen. Det er store forskjeller mellom de ulike SFO-tilbudene, og det har manglet en tydelig retning for hvordan SFO bør utvikle seg. Det er heller ikke en klar sammenheng mellom innhold i SFO og kostnad for foreldrene.

Høyre mener det er på tide å fornye og forbedre SFO. Ikke bare har SFO-tilbudene utviklet seg i vidt forskjellige retninger. Familiens hverdag er også forandret, flere barn vokser opp med foreldre i full jobb. Mange opplever at det blir lange dager når de skal romme både skole, SFO, idretts- og kulturaktiviteter og lekser.

Høyre vil at alle barn skal oppleve personlig utvikling og få et sosialt utbytte av SFO. SFO er også viktig for å forebygge utenforskap og utjevne forskjeller.

Tydelige krav til innhold og kvalitet gir foreldrene bedre kunnskap om hva de kan forvente av tilbudet for sine barn. Gjennom samarbeid med skolen kan SFO bidra til en variasjon gjennom dagen mellom læring, leksehjelp, måltid, fysisk aktivitet, frilek og voksenstyrte aktiviteter. Idrettslag, musikkorps, kulturskoler og andre ideelle organisasjoner bør inviteres til å samarbeide, eller få mulighet til å lage egne tilbud. SFO bør også romme tilbud om sunn og god mat med trygge rammer for måltidet. En tydelig kompetansopolitikk vil gjøre SFO til en attraktiv arbeidsplass for enda flere dyktige

medarbeidere. Klarere krav til rammer og innhold for SFO skal kunne kombineres med lokale variasjoner og tilpasninger. SFO skal fortsatt være en frivillig ordning.

**Høyre vil:**

- Utvikle skolefritidsordningen på dens egne forutsetninger – med læring og personlig utvikling gjennom lek og aktivitet.
- Videreutvikle ordningene med gratis kjernetid og redusert foreldrebetaling for lavinntektsfamilier.
- Ha en nasjonal rammeplan for innhold og kvalitet i skolefritidsordningen.

**Trøndelag Høyre**

## ØKONOMI

### 37. Økonomiske rammer i en overgangsfase for alvorlig syke mennesker

I januar 2018 trådte det nye regelverket for å motta arbeidsavklaringspenger (AAP) i kraft. Makstiden for å motta denne ytelsen ble kuttet fra 4 til 3 år, og vilkårene for å forlenge ytelsen med inntil 2 år ble skjerpet. Målet med denne endringen i avklaringsløpet var å sikre den enkelte en raskest mulig avklaring av situasjonen, og at NAV skulle følge tettere opp og sette i gang treffsikre tiltak. Regjeringen har gjennom dette vist at de tar på alvor ønsket om å hjelpe arbeidsføre som er blitt syke raskest mulig tilbake i arbeid.

Samtidig som målet er å få mennesker tilbake i arbeid så raskt som mulig, vet vi at det for en del diagnoser er et langt medisinsk behandlingløp hvor det også kan oppstå langtids ettervirkninger.

Arbeidsføre mennesker som blir alvorlig syke blir utsatt for en stor og tøff belastning. Dette gjelder også deres pårørende som følger dem i kampen mot alvorlig sykdom. Det kan ta flere år å komme tilbake i fullt arbeid, og det er viktig å ha gode og trygge ordninger som hjelper gjennom slike perioder.

Endringen fra januar 2018 har blitt ekstra krevende for en del mennesker som allerede var i et AAP-løp på «gammel» ordning hvor man fikk forlengelse av AAP-ytelsen fordi man ikke var ferdig avklart mot arbeid eller uføretrygd. Noen av disse opplevde at den nye tidsbegrensningen i lovverket resulterte i at de mistet sin ytelse over natten, og dette før de er ferdig avklart hos NAV. Sykdommens varighet er i flere tilfeller forklaringen på at man ikke har kommet seg videre i avklaringsløpet. En annen grunn synes å være manglende kapasitet i saksbehandlingen hos NAV.

Høyres landsmøte vil påpeke at dette må sees som en utilsiktet effekt av regelendringen, og mener regjeringen må sette inn de nødvendige ressurser for å få gitt de dette gjelder en rask saksbehandling, de rette tiltak for videre avklaring, og ikke minst økonomisk

trygghet frem til de er ferdig avklart. Om nødvendig må regelverket for disse i en overgangsfase mykes opp for å gi den enkelte den nødvendige hjelp og trygghet.

**Agder Høyre**

## **JUSTIS OG BEREDSKAP KULTUR OG FAMILIE**

### **38. Bodø som europeisk kulturhovedstad**

Bodø kommune har nå levert sin første prekvalifiseringssøknad om å bli Europeisk kulturhovedstad. I løpet av tiden før jul vil en jury avgjøre om Bodø kvalifiserer til å sende en endelig søknad neste år.

Prosjektet har tittelen «Arctiulation», som henspeler både til det arktiske, til det å kommunisere, til kultur og til kunst. Prosjektet skal trekke de lange linjene omkring endringer i Bodø og Nordland, om hvordan fiske og båter har vært en viktig del av historien, og hvordan natur og kunst spiller på lag i vår landsdel.

Om Bodø og Nordland får status om Europeisk kulturhovedstad vil det være det første området nord for polarsirkelen som oppnår en slik status. En slik status vil bidra til at vi kan bringe kunnskap om det nordnorske hverdags- og kulturliv ut i Europa, samt bidra til å koble det europeiske perspektivet enda nærmere Nordland og de som bor her.

De store kulturinstitusjonene i Nordland har vært involvert i søknadsskrivingen så langt, og alle byregionene i Nordland har gitt sine innspill. Prosjektet har Bodø kommune som formell søker, men hele Nordland skal involveres og en eventuell status skal gi et kulturelt løft for hele Nordland. Nordland fylkeskommune, storbynettverket for kultur og en rekke andre byer har uttalt sin støtte til søknaden. Med status som Europeisk kulturhovedstad vil Europas blikk bli vendt mot Nordland og Bodø.

#### **Høyre vil:**

- Støtte Bodøs søknad om å bli europeisk kulturhovedstad.
- Jobbe for å få på plass nødvendig statlig garanti for å sikre finansieringen av prosjektet

**Nordland Høyre**

### **39. Et løft for vår felles kulturarv**

Norske kommuner forvalter til sammen 1620 kirkebygg, hvorav hele 760 har status som verneverdige og 220 er fredet. Mange hundre års bosetningshistorie har påvirket hvor kirkene er plassert, og det er det er ikke nødvendigvis noen sammenheng mellom dagens befolkningstall og hvor de er plassert. Antallet kirkegjengere i Den norske kirke er nedadgående, og mange steder er det flere kirker enn behovet skulle tilsi. De er imidlertid

svært viktige identitetsmarkører, og samler lokalsamfunn i høytidsstunder og ved livets milepæler. Det knytter seg betydelige følelser til kirkene, og de utgjør en stor del av vår bygningsarv.

Vedlikeholdsetterslepet på norske kirkebygg er stort, og kostnadene overgår det mange kommuner har mulighet til å bruke uten at det går nevneverdig ut over primæroppgavene. Antikvariske myndigheter stiller svært strenge krav til vedlikehold av vernede og fredede kirkebygg. Vår bygningsarv skal skjøttes på en bærekraftig måte, med respekt for arkitektoniske og bygningstekniske detaljer, men det er en kjensgjerning av dette fordyrer renovering- og restaureringsprosjekter. Kommunene kan ikke motsette seg vernevedtak, og verneverdige kirkebygg er ikke jevnt fordelt ut over landet. En nyere rapport om kirkebygg forteller oss også at enkelte landsdeler har større utfordringer med råte og skader på grunn av klimatiske forhold. Disse utfordringene vil trolig bare øke i takt med et stadig villere og våtere vær. Det er derfor urimelig at den enkelte kommune må bære hele det økonomiske ansvaret for kirkene.

Opplysningsvesenets fond (OVF) er et selvstendig og særregulert rettssubjekt som ble opprettet i 1821. Fondet forvalter verdier som historisk har vært tilknyttet Den norske kirke, blant annet en betydelig eiendomsmasse. Avkastningen blir hovedsaklig brukt til å støtte opp under det indre kirkeliv, samt vedlikehold og anskaffelse av presteboliger, eiendommer fondet selv eier. Det ligger imidlertid ikke i deres instruks å gi økonomiske bidrag til forvaltningen av de kommunalt eide kirkebyggene, noe som idag forhindrer tildelinger til dette formål.

Høyre ønsker et løft for vår felles kulturarv. Det må være et felles ansvar å ta vare på våre kirker, et ansvar som må deles mellom Staten, kommunene og Opplysningsvesenets fond.

#### **Høyre vil:**

- At Staten skal ha et særskilt ansvar for å finansiere vedlikehold av verneverdige og fredede kirkebygg.
- Vurdere å endre instruks for Opplysningsvesenets fond, slik at fondet kan ta samfunnsmessige hensyn og at midlene kan benyttes til å vedlikeholde og restaurere kirkebygg.

**Agder Høyre**

## **40. Tungtvannskjelleren – Finansiering av et nasjonalt og internasjonalt museumsbygg**

I 1977 ble det besluttet å rive Hydrogenfabrikken på Vemork. Den gangen forsøkte enkelte, blant annet daværende turistsjef Knut Aarnes, å stoppe rivningen av bygget med begrunnelse i den historien som her lå. Allikevel ble bygget revet 21. juni 1977, og man anså da at kjelleren hvor tungtvannet ble produsert var gått tapt. En viktig historisk hendelse ble for alltid gravlagt under flere tonn med bygningsmasse.

I 2014 fikk man så ideen om å forsøke å grave ut selve kjelleren, og man håpet på at det kunne finnes noen spor av historien fortsatt. Man så for seg å lage et museumsbygg ved

kjelleren for å vise fram denne historien på en verdig og fin måte. Etter hvert som man gravde fikk man se at kjelleren var i meget god stand alt tatt i betraktning, og man så nå at det ville være mulig å lage et fint museumsbygg hvor publikum kan gå på historisk grunn der hvor sabotørene hadde utført dette oppdraget. Vår kronprins og kronprinsesse, flere statsråder og stortingsrepresentanter har fått omvisning i kjelleren.

Et slikt museumsbygg vil være av både lokal, regional, nasjonal og ikke minst internasjonal betydning. Denne aksjonen blir sett på som den mest vellykkete sabotasjeaksjonen under andre verdenskrig, noe som i seg selv er spesielt. Overalt hvor man drar i verden så har man hørt om aksjonen på Vemork, og allerede i dag kommer tusenvis av tilreisende til Rjukan og Vemork for å se stedet hvor aksjonen ble utført. Tungtvannskjelleren er et viktig krigsminne som nå står i fare for å forvitne grunnet vær og vind, og grunnet manglende midler ble sikringsarbeidet stanset høsten 2018.

Norsk Industriarbeidermuseum (NIA) har søkt om midler til et museumsbygg. Bygget er anslått å koste ca. 40 millioner kroner, og man har sett for seg et spleiselag mellom kommune, fylkeskommune og Staten ved Riksantikvaren. Ved statsbudsjettet for 2019 var det ikke funnet rom for å bevilge midler til å bevare tungtvannskjelleren, noe som altså har medført at kjelleren ikke får en forsvarlig sikring.

#### **Høyre vil:**

- Sterkt anmode om at man finner midler til museumsbygget ved Tungtvannskjelleren primært i revidert nasjonalbudsjett, sekundært i statsbudsjettet for 2020
- Dersom man ikke finner midler i revidert vil vi be om at man gir klare signaler om midler for 2020, slik at man kan iverksette prosjektet

**Vestfold og Telemark Høyre**

## **41. Norske barn må kunne svømme**

Så sent som i fjor viste Norges Svømmeforbund til at omtrent halvparten av norske tiåringer kan svømme. Norge er desidert verst i Norden. For å være svømmedyktig i Norden må man kunne svømme 200 meter uten stopp. Island er best i Norden, hvor 96 % av tiåringer er svømmedyktige. I Sverige 92 %, Danmark 79 % og Finland 72 %, Norge er altså langt bak med sine 53 %. Likevel ser vi at kommunene nedprioriterer svømmeundervisning ved å legge ned flere basseng i kommunene. Satsningen sentralisert svømmeundervisning, hvor ett basseng i kommunen opprettholdes fungerer ikke i kommuner med spredd beboelse.

Høyre mener at dette er et problem kommunene burde ta på største alvor. Sentralisert svømmeundervisning resulterer i nesten samtlige tilfeller redusering i antallet svømmetimer i løpet av et skoleår. Barn klarer som regel ikke å lære seg å svømme med slik sporadisk undervisning, derfor burde de bassengene som kan holdes åpne for barn, holdes åpen. Basseng er dyre i drift, men når nabolandene våre har opp mot dobbelt så høy svømmedyktighet enn det vi har, burde vi investere. Sommeren som gikk var en av de

verste når det gjelder drukningsulykker, og Norge bør gå som en frontfigur for å sikre at barn lærer seg å svømme tidlig.

**Høyre vil:**

- Jobbe aktivt for å gjenåpne basseng som er mulig å holde i drift
- Satse og investere mer i svømmeundervisning for barn
- Ha som mål om å være best i Norden på svømmeundervisning
- Satse mer på svømming i tidlig alder før mellomtrinnet

**Nordland Høyre**

## **42. Hvert barn er viktig – synkende fødselstall er en trussel for velferdssamfunnet**

Vi trenger en familierpolitikk som gjør at vi velger å få barn tidligere i livet. Da må det både lønne seg å være trygt å starte tidlig. I tillegg må vi legge til rette for de som selv ikke kan få barn gjennom gode fosterfamilieordninger, forenkling av adopsjon og tilgjengelig hjelp til assistert befruktning.

Høyre ønsker å legge til rette for at alle familier skal kunne skape trygge rammer rundt sine liv, med mulighet til valgfrihet for den enkelte familie. Stabile og omsorgsfulle familier gir trygge barn som vokser opp til å bli selvstendige voksne. Politikken må legge til rette for et godt familieliv som gjør det attraktivt og trygt å stifte familie.

**Høyre vil:**

- endre seksualundervisningen slik at informasjon om alder og graviditet, støtteordninger for familier mv inngår i informasjonen som gis
- aktivt arbeide med opplysningskampanjer i universitets og høgskolemiljøer
- vurdere å tilby menn og kvinner individuell familieplanlegging gjennom medisinsk rådgivning (Fertility Assessment and Counselling (FAC))
- gjøre informasjon om støtteordninger og rettigheter lett tilgjengelig via nettløsninger
- øke engangsstøtten til unge foreldre som ikke har opparbeidet seg rettigheter i arbeidslivet

- sikre tilgang til velferdsordninger for foreldre som får barn med alvorlig sykdom selv om de ikke har opparbeidet seg rettigheter i arbeidslivet
- forbedre støtteordningene til studenter med barn
- sikre familiene god økonomi gjennom å opprettholde et lavt skattenivå, og å legge til rette for at så mange som mulig kan eie egen bolig
- etablere målrettede tiltak for å støtte barnefamilier med svak økonomi
- sikre at barnefamilieperspektivet er hensyntatt i kommunale og regionale reguleringsplaner for å legge til rette for gode oppvekstvilkår
- arbeide for adopsjonsavtaler med flere land og forenkle adopsjoner både innenlands og utenlands
- innføre delvise partsrettigheter for fosterforeldre
- innføre pensjonspoeng for alle fosterforeldre som må ta yrkespermisjon for å følge fosterbarnet
- være en garantist for familienes valgfrihet i valg av barnehage, skole og omsorgsalternativer tilby flerlingefamilier og familier med barn med spesielle behov omsorgshjelp i hjemmet (husmorvikar) i vanskelige perioder
- gi selvstendig opptjeningsrett til foreldrepermisjon også for far
- fjerne kravet om at fedre må gi en skriftlig begrunnelse for hvorfor de skal ta ut permisjon av felleskvoten
- gjøre det enklere å ta ut permisjonen slik det passer den enkelte familie, for eksempel gjennom økt mulighet for gradert permisjonsuttak og mulighet til å ta ut permisjonsdager sammen som en del av fellesperioden
- at barnets sykdom må likestilles med egen sykdom for studenter
- sørge for tilstrekkelig barnehagedekning med løpende opptak uavhengig av fødselsdato
- øke grensen for egenmelding ved sykt barn fra 12 til 14 år

**Vestfold og Telemark Høyre**



### 43. Foreldrepermisjon

Foreldrepermisjonen har vært gjenstand for flere politiske endringer de siste årene. Da Høyre og Fremskrittspartiet kom til makten i 2013 ble fedrekvoten redusert fra 14 til 10 uker for å sikre en større frihet for familiene til selv å disponere permisjonstiden. Høyre er tilhengere av å beholde en fedrekvote for å sikre at også far har rett til samvær med sitt barn, men mener lengden på denne ordningen alltid må veies opp mot mor og barns helsemessige behov.

Regjeringen har besluttet å tredele foreldrepermisjonen ved å tildele 15 uker til hver av foreldrene mens 16 uker er til fri fordeling. Denne endringen trådte i kraft 1. juli 2018. Hvis mor tar ut sin del og i tillegg hele fellesperioden på 16 uker får hun dermed ca sju måneder permisjon ved 100 prosent dekningsgrad.

Helsedirektoratet og Jordmorforbundet er begge tydelig på at mor må ha minst åtte måneder permisjon, for å amme etter anbefalingene.

Vi ser samtidig en utvikling i at stadig flere kvinner tar ulønnet permisjon utover de 7 månedene de har i dag. Det er alvorlig dersom de nye permisjonsreglene gjør at kvinner ser seg nødt til å ta ulønnet permisjon for å følge de helsefaglige rådene Helsedirektoratet og Jordmorforbundet gir.

Høyre mener regjeringen må revurdere tredelingen av permisjonen slik at hensynet til mor og barns helse veier tyngre og at ordningen er i tråd med helsefaglige råd.

#### Høyre vil:

- Be regjeringen evaluere konsekvensene av tredelingen av fødselspermisjonen og vurdere å gå tilbake til en fedrekvote på 10 uker.

Trøndelag Høyre

### 44. Nasjonal oppreisningsordning for barnevernsbarn

Det har vært mye oppmerksomhet rundt ulike ordninger og forskjeller i behandlingen av barnevernsbarn. Som regel dreier det seg om mangelfull eller feil oppfølging fra det offentlige etter at sakene har vært til behandling hos barnevernet.

Det er kommunene som har ansvaret for at tilbudet som gis er tilstrekkelig. Barnet må ikke påføres ytterligere skade som følge av barnevernets inngrep. Barnet må også sikres tilstrekkelige tiltak for å avbøte omsorgssvikt.

I enkelte saker har det offentlige sviktet sin oppgave og barnet har lidd betydelig skade. Da er det viktig at det ikke er offerets økonomiske kapasitet som avgjør om erstatning skal kunne søkes ved sivilt søksmål.

Det er en stor påkjenning for den enkelte å følge dette opp gjennom søksmål, og eventuell bevisførsel tar gjerne mange år etter de selv er blitt voksne. Følgene av skader påført tidlig i livet varer ofte livet ut.

I Rogaland deltok 19 kommuner i kommunal oppreisningsordning for barnevernsbarn med saker fram til 1993. Arbeidet var ledet av Stavanger kommune og ble håndtert gjennom en nemndordning med uavhengig behandling av enkeltsaker og lav terskel for å melde saker inn. Det må anses som en vellykket ordning.

Vi ønsker en nasjonal likebehandling av saker som dette, på samme måte som vi har en pasientskadeerstatningsordning.

**Høyre vil:**

- At det så raskt som mulig opprettes en nasjonal oppreisningsordning for barnevernsbarn etter 1993, slik at en sikrer mest mulig likebehandling for barn som har lidd betydelig overlast i barnevernets omsorg eller på grunn av manglende inngripen.

**Rogaland Høyre**

## UTTALELSER

### 1. Fritak for formuesskatt for nystarta vekstberifter

I Granavolden Erklæringen står det følgende:

- Regjeringen vil føre en næringspolitikk som gjør det lettere og tryggere å skape nye arbeidsplasser
- Vurdere virkemidler for å fremme privatpersoners investeringer i oppstartsbedrifter, herunder økt skattefradrag
- Legge en strategi for å styrke små og mellomstore bedrifter
- Gjennomgå og forbedre opsjonsbeskatningen for gründerbedrifter og skatteinsentivordningen ved investering i gründer og oppstartsbedrifter
- Styrke det private, norske eierskapet

Mange teknologibedrifter vil etter en vellykket lansering av produktet ha behov for betydelig kapitaltilførsel for å etablere salgsapparat og ta et tilstrekkelig stort marked. Særlig for IT virksomhet er patentering en uegnet strategi og rask etablering i markedet det som skaper størst verdi for et nytt selskap. Dette krever kapital fra investorer, og etter etableringsfasen er det private miljø som må fylle denne rollen.

Når eksterne eiere går inn i slike selskaper er de stort sett interessert i at alle investerte midler skal gå inn i virksomheten, ikke til utbytte. Verdien av virksomheten avhengig av at gründeren og andre nøkkelpersoner beholder aksjeandeler og ikke selger seg ut. En slik kapitaltilgang vil verdsette selskapet til en fremtidig verdi som er betinget av suksess i markedet og samtidig danne grunnlag for en høy formuesverdi av aksjene. Det vanlige er at gründer gjennom avtaler ikke kan selge aksjer, selskapet går ikke med overskudd, og nye aksjonærer vil at kapital skal brukes til vekst – ikke til å dele ut utbytte. Den nye og høye formuesverdien krever likevel at det skal betales formuesskatt. Mange gründerere må i slike tilfeller låne penger for å betale formuesskatt. Tilsvarende må investorer betale formuesskatt av aksjene i oppstartsbedriften. Dette selv om man ikke har greid å tjene penger på investeringen og risikoen for å ikke lykkes er betydelig. Går bedriften konkurs fordi man ikke lykkes, får man ikke tilbakeført formuesskatten.

Norge er avhengig av å skape nye lønnsomme bedrifter. Dagens formuesskatteordning høyner risikoen for både gründerere og investorer og stimulerer ikke til vekst.

#### **Høyre vil:**

Det etableres unntaksordninger i formuesbeskatningen for oppstartsbedrifter slik at risikoen for gründerere og investorer reduseres. Hensikten er å skjerme vekstbedrifter som ikke har positiv kontantstrøm i en oppbyggingsfase.

**Møre og Romsdal Høyre**

## **2. Generasjonsperspektivet**

Unge og eldre trenger hverandre i livets ulike situasjoner. Det handler om at gjensidig respekt og forståelse gir økt livskvalitet. Det handler også om behovet for verdiskaping, bærekraft og langsiktighet i politikken. I familielivet er samhörighet mellom generasjonene en berikelse. Høyre vil bidra til at disse positive verdiene føres videre.

I innledningen til Høyres nye prinsippprogram heter det: «Høyre legger vekt på kontinuitet mellom fortid og fremtid. Hver enkelt av oss er bindeleddet mellom våre foreldre og våre barn. Forvalteransvaret forplikter vår egen generasjon til å sørge for at våre etterkommere får minst like gode muligheter som vi selv har.»

Solidaritet mellom generasjonene er en forutsetning for at Norge skal lykkes med å realisere et bærekraftig velferdssamfunn i fremtiden. Det handler om en rettferdig fordeling av fremtidens ressurser.

Høyre gir full støtte til reformen Leve Hele Livet, som gir eldre med omsorgsbehov en verdig tilværelse. Det er også behov for økte ressurser til folkehelse og forebyggende virksomhet. Økt levealder betyr at friske eldre som kan og vil gjøre en innsats utgjør en ressurs i samfunnet. Fortsatt heving av aldersgrenser må være en prioritert oppgave.

Minst like viktig er Regjeringens innsats innen utdanning og kompetanse, både for ungdommen og yrkesaktive. Fremtidens arbeidsmarked trenger innsats fra alle aldersgrupper, der ingen skal gå ut på dato. Usaklig aldersdiskriminering i samfunnet

angår både gamle og unge; lovverk og holdninger må følges opp. Unge og eldre skal ha nødvendig plass også i den politiske hverdag.

Frivillig sektor er en stor arena for solidaritet mellom generasjonene. Friske eldre gjør en verdifull innsats i frivillige organisasjoner, og en rekke ungdomsorganisasjoner bidrar til en rikere hverdag for eldre som trenger det.

Norge deltok aktivt i markeringen i 2012: Europa – året for aktive eldre og solidaritet mellom generasjonene. I Europa følges dette opp hvert år med 29. april som egen merkedag. Høyre mener dette bør skje også i Norge.

**Senior Høyres Landsforbund**